

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ | SOCIAL SCIENCES

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

Τίποτα δεν είναι ιερό,
όλα μπορούν να λεχθούν

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Πρόλογος: Ρομπέρ Μενάρ

43
N

 Σαββάλας
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ο ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ, γιός σοσιαλιστή και αντικληρικαλιστή σιδηροδρομικού υπαλλήλου που συμμετείχε ενεργά στην αντίσταση εναντίον των ναζί κατακτητών, γεννήθηκε και μεγάλωσε στην πόλη Λεσίν του Βελγίου. Σπουδάζει στις Βρυξέλλες λατινική φιλολογία και αρχίζει να διδάσκει στο πανεπιστήμιο. Το 1960 συναντά τον Γκυ Ντεμπόρ και προσχωρεί στην Καταστασιακή Διεθνή. Το 1967 γράφει ένα από τα θεμελιώδη κείμενα της ομάδας, την *Πραγματεία για την τέχνη του βίου προς χρήση των μελλοντικών γενεών*, ενώ αρθρογραφεί τακτικά στο ομώνυμο έντυπο της ομάδας. Το 1970 έρχεται σε ρήξη με τον Ντεμπόρ και από τότε οι δύο άνδρες δεν θα ξαναβρεθούν ποτέ. Πολυγραφότατος συγγραφέας, ανάμεσα στα έργα του οποίου περιλαμβάνονται και τα εξής: *Le livre des plaisirs*, Encre, 1977, *La résistance au christianisme*, *Les hérésies des origins au XVIIIe siècle*, Fayard, 1993, *Avertissement aux écoliers et lycéens*, Mille et un Nuits, 1996, *Déclaration universelle des droits de l'être humain*, le cherche midi, 2001, *Le Chevalier, la dame, le diable et la mort*, le cherche midi, 2003.

Μετάφραση: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΚΑΡΑΣΤΑΣΗ

Εικόνα εξωφύλλου

MAURIZIO CATTELAN, *Novecento*

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΙΕΡΟ,
ΟΛΑ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΛΕΧΘΟΥΝ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Εκδόσεις Σαββάλας
Raoul Vaneigem
Τίποτα δεν είναι ιερό,
όλα μπορούν να λεχθούν

Τίτλος πρωτοτύπου: Rien n' est sacré, tout peut se dire

Μετάφραση: Ανατασία Καραστάση
Επιμέλεια-διόρθωση: Μαρία Ζιώγου
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Ειρήνη Λυραντζή

Απαγορεύεται κάθε ολική ή μερική αναπαραγωγή του έργου
με οποιονδήποτε τρόπο χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη

Εκδόσεις Σαββάλας
Ζωοδ. Πηγής 18, 106 81 Αθήνα
τηλ.: 210-33.01.251 Fax: 210-33.06.918
www.savallas.gr
e-mail: social@savallas.gr

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοροφή
Τζαβέλλα 14, 106 81 Αθήνα
τηλ.: 210-33.02.600 Fax: 210-33.06.943

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΡΟΜΠΕΡ ΜΕΝΑΡ	9
I. ΠΟΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ;	17
II. ΚΑΘΕΝΑΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΕΚΦΡΑΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΔΙΔΕΙ ΤΙΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ	20
III. ΓΙΑΤΙ ΘΕΛΟΥΜΕ ΝΑ ΚΑΤΑΡΓΗΣΟΥΜΕ ΤΗ ΔΙΩΣΗ ΤΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ	26
IV. Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΕΠΑΓΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΕΝΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΕΞΑΓΕΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΑΝΤΟΥ ΟΠΟΥ ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΖΩΝΤΟΣ ΠΛΗΤΤΟΝΤΑΙ Ή ΑΠΕΙΛΟΥΝΤΑΙ	38
Το θεσμικό απόρρητο	39
Το προσωπικό απόρρητο	50
V. Η ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΦΟΝΟ, ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ, Η ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ, Η ΠΡΟΣΒΟΛΗ, Η ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ, ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΑΡΑΓΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ;	56
Η προτροπή για φόνο	57
Περί συκοφαντίας	59
Περί κοροϊδίας και ύβρεως	62
Η μαρτυρία για απάνθρωπες συνήθειες	66
Η πορνογραφία	69
VI. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	71
VII. ΑΣ ΘΕΜΕΛΙΩΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΣΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	81

Πρόλογος του Ρομπέρ Μενάρ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΓΕΝΙΑ, τη δική μου, ο Ραούλ Βανεγκέμ ενσαρκώνει την απόλυτη ελευθερία που προσφέρει η γραφή – μακριά από συμβιβασμούς, παζαρέματα και διακανονισμούς που μας επιβάλλουν δυστυχώς πολύ συχνά η πραγματικότητα και ο συσχετισμός των δυνάμεων. Μας καλεί στο καθήκον να εξεγερθούμε ενάντια σε έναν κόσμο που προσθέτει καθημερινά τις δικές του φρικαλεότητες, ένα καινούριο πρόσωπο της βαρβαρότητας. Για το λόγο αυτό θεωρήσαμε, ή μάλλον θεώρησα, ότι την ώρα που ο Τύπος διέρχεται πραγματικά μια κρίση εμπιστοσύνης, την ώρα που αναρωτιόμαστε για τα όρια της ελευθερίας στην έκφραση, ο συγγραφέας του *Traité de savoir-vivre à l'usage des jeunes générations** θα μπορούσε να μας διαφωτίσει και να μας βοηθήσει στον αγώνα μας για μια «πιο ανθρώπινη κοινωνία». Δεν πρόκειται για ένα ακόμα συνηθισμένο ανάγνωσμα, έστω κι αν το έχει γράψει ο πατέρας του καταστασιασμού (situationnisme), αλλά για λίγες σελίδες γραμμένες στην αριστοτεχνικά κλασική του γλώσσα, για να θυμόμαστε «ότι δεν υπάρχει καλή και κακή χρήση της ελεύθερης έκφρασης» αλλά απλώς «ανεπαρκής χρήση».

Τι λέει στην πραγματικότητα ο Ραούλ Βανεγκέμ για την ελευθερία του Τύπου; Λέει πως, ενώ μπορεί να «υπήρξε και

* Σ.τ.Μ. *Πραγματεία για την τέχνη του βίου προς χρήση των μελλοντικών γενεών* (ελλ. εκδ. *Η επανάσταση της καθημερινής ζωής*, Άκμων, 1977).

παραμένει όπλο ενάντια σε κάθε μορφή τυραννίας», «απειλείται σήμερα από το εμπορευματικό πνεύμα που πρωτοστάτησε στη γέννησή της». Αυτή τη διαπίστωση τη συμμερίζομαι κι εγώ, έστω κι αν, κατά τη γνώμη μου τουλάχιστον, το ζητούμενο δεν είναι να εξομοιωθούν οι κίνδυνοι που απειλούν τον πλουραλισμό στις δημοκρατικές μας κοινωνίες με τις βιαιότητες που υφίστανται όσοι αμφισβητούν τα αυταρχικά ή δικτατορικά καθεστάτα. Ασφαλώς τα κάθε είδους πλήγματα στην ελεύθερη έκφραση είναι καταδικαστέα, επ' ουδενί όμως δεν πρέπει να θεωρούμε εξίσου εχθρούς κράτη όπου τα πλήγματα αυτά είναι απλώς η εξαίρεση και κράτη όπου ακριβώς με τέτοια πλήγματα ασκείται η εξουσία. Όχι, δεν είναι όλα το ίδιο, και πρέπει να αγνοεί κανείς παντελώς την πραγματικότητα του κόσμου μας για να τολμήσει να συγκρίνει τις πιέσεις τις οποίες ασκεί κάποιος που πληρώνει για να διαφημιστεί, με τα βασανιστήρια σε μια φυλακή της Βερμανίας, άποψη που, ειρήσθω εν παρόδω, είναι χαρακτηριστική στις γηραιές δημοκρατίες μας όπου η αυτομαστίγωση έχει αναδειχθεί σε εθνικό άθλημα...

Δεν πιστεύω ότι ο Ραούλ Βανεγκέμ πρέπει να καταταχθεί στην κατηγορία των επαναστατών του σαλονιού που βάζουν στο ίδιο σακί τον Ρούπερτ Μέρντοχ και τον Φιντέλ Κάστρο. Το γεγονός ότι ο Αυστραλός κροίσος ενδιαφέρεται πρωτίστως να σωρεύσει πλούτο και όχι να μορφώσει αναγνώστες και τηλεθεατές δεν πρέπει, θαρρώ, να εκπλήσσει κανέναν. Είναι αναμενόμενο σε έναν κόσμο όπου «το εμπόρευμα κυριαρχεί». Το γεγονός όμως ότι ο Κουβανός πρόεδρος, χειροκροτούμενος από πλειάδα «αριστερών διανοουμένων», συνεχίζει να φυλακίζει ή να εκτελεί όλους όσοι του αντιστέκονται, τον αμφισβητούν ή απλώς τον αποφεύγουν, σε αφήνει εμβρόντητο και σίγουρα σκαν-

δαλίζει βαθύτατα, ό,τι κι αν πιστεύουν οι αιώνιοι «συνδοιοπόροι», που προτιμούν να αποκρύψουν κάτω από ξεθωριασμένες αφίσες του Τσε Γκεβάρα τη θλιβερή πραγματικότητα του καθεστώτος που επέβαλε ο Lider Maximo.^{*} Ο καθένας τυφλώνεται όπως του αξίζει...

Μια φράση του Βολταίρου ως προμετωπίδα σε ένα βιβλίο, όπως γίνεται εδώ, δεν είναι ποτέ μια αθώα επιλογή. Όταν μιλάς για την ελεύθερη έκφραση, είναι ασφαλώς ο καλύτερος τρόπος να αναγγείλεις ότι υπογράφεις μια σκληρή πολεμική, αφού, ακόμα και για τους πλέον φιλελεύθερους, υπάρχουν λογοκρισίες και απαγορεύσεις που δεν μπορείς ν' απαρηθείς εύκολα. Στο όνομα των αγαθών συναισθημάτων ή των γενναιόδωρων ιδεών, ο καθένας απορρίπτει ή καταδικάζει ό,τι ο ίδιος θεωρεί απορριπτέο ή καταδικαστέο. Εκφράσεις ρατσισμού, ξενοφοβίας, αντισημιτισμού, αναθεωρητισμού – είναι μακρύς ο κατάλογος για το τι πρέπει να εξαλειφθεί, αν πιστέψει κανείς τους ταγούς της σκέψης. «Καμιά ιδέα δεν είναι απαράδεκτη, ακόμα και η πιο παρατραβηγμένη, ακόμα και η πιο απαίσια» απαντά ο Βανεγκέμ και προσθέτει, παραθέτοντας με χιούμορ τον ποιητή Σκυτεναίρ, που είχε γεννηθεί, όπως και ο ίδιος, στη μικρή βελγική πόλη Λεσίν: «Υπάρχουν κάποια πράγματα με τα οποία δεν αστειεύεσαι. Δεν αστειεύεσαι αρκετά!». Αυτό τα λέει όλα.

Τούτη η απολογία για μια φιλελεύθερη (libérale) προσέγγιση της ελεύθερης έκφρασης –ο συγγραφέας μας θα προτιμούσε σίγουρα να μιλήσει για ελευθεριακή (libertaire) προσέγγιση– δεν είναι ασφαλώς στο πνεύμα των καιρών.

* Σ.τ.Μ. Ο Μέγιστος Ηγέτης (ισπανικά στο πρωτότυπο), προσωνύμιο του Φιντέλ Κάστρο, αποδιδόμενο σ' αυτόν από τον προπαγανδικό μηχανισμό του καθεστώτος του.

Το να μη στηρίζεις, επιδοκιμάζοντάς τες, τις πλέον αμφισβητούμενες και τις πλέον ευτελείς απόψεις, υποστηρίζοντας ωστόσο ότι δικαιούνται να εκφράζονται χωρίς οι εκφραστές τους να σύρονται στα δικαστήρια, δεν είναι κάτι το αυτονόητο. Οι αγαθές ψυχές δε λείπουν για να μας θυμίζουν ότι δεν μπορούμε να λέμε ή να γράφουμε τα πάντα. Οι ορθοφρονούντες είναι εδώ, γεμάτοι παράσημα, με ένα τρέμουλο στη φωνή, έτοιμοι πάντα για επικολυρικές εξάρσεις, ξεχνώντας ότι «η απαγόρευση κεντρίζει την παραβίαση», σύμμαχοι της «σκανδαλώδους υποκρισίας των κοινωνιών μας» που προτιμούν να ψηφίζουν νόμους ενάντια στη βλακεία ή τη χαμέρπεια, παρά να αποκτήσουν τα μέσα για να τις πατάξουν πραγματικά. Γιατί, όπως λέει ο Ραούλ Βανεγκέμ, «προς καταδίκη δεν είναι τα λόγια αλλά οι πράξεις».

Αυτό σημαίνει άραγε ότι τούτες οι «σκέψεις για την ελεύθερη έκφραση» θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα καινούριο εγκόλπιο για μια οργάνωση όπως οι «Ρεπόρτερ χωρίς σύνορα»; Ασφαλώς όχι. Έτσι θα παρέβλεπε κανείς τον απόλυτα ριζοσπαστικό χαρακτήρα του λόγου του Βανεγκέμ, που δεν μπορούν να τον οικειοποιηθούν ούτε καν όσοι επαγγέλλονται, όπως εμείς, ότι υπερασπίζονται το δικαίωμα στην έκφραση. Πολύ απασχολημένοι δυστυχώς με το έργο μας, ως άλλοι βενεδικτίνοι, ή ως άλλοι δικαστικοί κλητήρες που κυνηγούν κάθε στρέβλωση της ελευθερίας ως προς το ομιλείν και το φαίνεσθαι, δεν μας ενδιαφέρει καθόλου να δούμε τα πράγματα από μian άλλη οπτική γωνία και αναρωτιόμαστε ελάχιστα για τα «αστεία»^{*} ήθη που

* Σ.τ.Μ. Αστείος με την αρχαία έννοια του όρου, που σήμαινε τον κοιμό, τον κατεργασμένο, τον πολιτισμένο. Προτιμήθηκε η ασυνήθιστη αυτή λύση, γιατί αναδεικνύει, όπως και οι αντίστοιχες γαλλικές λέξεις *policées* και *policières*, τη σύνδεση με την πόλη ή το άστυ.

«γρήγορα έγιναν ήθη αστυνομικά». Είναι επειδή δεν έχουμε το χρόνο ή, όπως λέει ο Βανεγκέμ, επειδή είμαστε ανίκανοι να φανταστούμε «κάποια αλλαγή στην ύπαρξή μας, πέρα από την επιλογή άλλων ζυγών»;

Υπάρχουν όμως και δηλώσεις του Ραούλ Βανεγκέμ που δεν τις συμμαριζόμαστε – όταν γράφει, για παράδειγμα, ότι η πληθώρα πληροφοριών «γεννάει αδιαφορία επειδή ακριβώς αναστατώνει», «αποκρύπτει αποκαλύπτοντας», «πνίγει το συγκεκριμένο». Μήπως επειδή ζούμε σε περιοχές όπου οι άνθρωποι δεν αντέχουν να γνωρίζουν τόσο απελπιστικά λίγα; Μήπως επειδή αντιμετωπίζουμε με ενστικτώδη σχεδόν δυσπιστία ρητορικές πλούσιων χωρών, που εντέλει καμώνονται πως είναι ο κόσμος, ενώ είναι απλώς ένας κόσμος ανάμεσα σε άλλους; Ή μήπως αυτό οφείλεται στα κοινά και τετριμμένα συνδικαλιστικά μας αντανakλαστικά, στην παντός είδους αλληλεγγύη μας προς το επάγγελμα; Όπως και να 'χει το πράγμα, θεωρούμε ότι και εδώ υπάρχει δραματική έλλειψη πληροφοριών, που να μην είναι ούτε ανακοίνωση, ούτε μεταμφιεσμένη διαφήμιση, ούτε ανολομόγητη προπαγάνδα.

Ο Ραούλ Βανεγκέμ, ενώ είναι ευγενικός και μάλλον συνεσταλμένος, αγαπάει την πολεμική, τη δολοφονική διατύπωση. Κι αυτές αφθονούν στο κείμενό του. Ένα παράδειγμα; Καταλήγοντας, στρεφόμενος προς τους δημοσιογράφους τους πετάει ότι «η ελευθερία του Τύπου είναι μια ελευθερία που τη χλευάζουν ακριβώς όσοι τη διαθέτουν», διευκρινίζοντας: «Είναι όμως εξίσου μάταιο να ψέγει κανείς τους ανθρώπους της πληροφόρησης για τη δημαγωγία τους, την αυτολογοκρισία τους, την πλαδαρότητα τους, τη χαμέρπεια και την ξετσιπωτή συγκατάβασή τους τα γαβγίσματα του αφεντικού, όσο το να διδάσκει την τιμιότητα σε

έναν επιχειρηματία». Σκληρό, πολύ σκληρό. Υπερβολικά σκληρό; Ο καθένας θα το κρίνει, αφού, όπως λέει εύστοχα ο Ραούλ Βανεγκέμ «Επιτρέψτε να εκτίθενται όλες οι γνώμες, θα βρούμε τρόπο να αναγνωρίσουμε τις δικές μας». Για το λόγο αυτό οι «Ρεπόρτερ χωρίς σύνορα» συνεργάστηκαν με τις Εκδόσεις La Découverte για να εκδοθεί αυτό το άβολο, ακόμα και για εμάς, βιβλίο.

Ρομπέρ Μενάρ
Γενικός γραμματέας των
«Ρεπόρτερ χωρίς σύνορα»

*«Δε συμφωνώ με ό,τι λες, θα αγωνιστώ όμως
για να μπορείς να το λες ελεύθερα».*
Βολταίρος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΠΟΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ;

Η ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΗ ΣΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ Σύνταγμα αρχή σύμφωνα με την οποία «η ελευθερία του Τύπου είναι από τα ισχυρότερα προπύργια της ελευθερίας και δεν μπορεί ποτέ να περιορίζεται παρά μόνο από δεσποτικές κυβερνήσεις» πρέπει να εξεταστεί σήμερα από δύο σκοπιές:

α) Υπήρξε και παραμένει όπλο ενάντια σε κάθε μορφή τυραννίας.

β) Η άσκηση μιας τέτοιας ελευθερίας παραμορφώθηκε ιδιαίτερα από τις τεχνικές προόδους στους τομείς της χειραγώγησης των μαζών, της διαφήμισης, της προπαγάνδας, της επικοινωνίας, της πληροφόρησης, της σκηνοθεσίας της ζωής που βιώνουμε, με στόχο να υποταχθεί στην εξουσία του χρήματος και στο χρήμα της εξουσίας μια συνείδηση ευτελισμένη από το φόβο και μια σκέψη που μοιραία παραμένει φτωχή και αυτολογοκρινόμενη. Η μόνη που μπορεί σήμερα να την αποκαταστήσει, είναι η πάλη για μια πιο ανθρώπινη κοινωνία.

Απόρροια της ελεύθερης ανταλλαγής και της ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών και ανθρώπων, η ελεύθερη έκφραση απειλείται σήμερα από το εμπορευματικό πνεύμα που πρωτοστάτησε στη γέννησή της. Ό,τι την άνοιγε παλιά σήμερα την κλειδώνει, καθώς σφίγγει γύρω από τον κόσμο ο κλοιός του κέρδους.

Το θέαμα του κόσμου το οποίο παρακολουθούμε ως παθητικοί θεατές, μάς προσφέρεται για να το δούμε και να το ακούσουμε σύμφωνα με, φαινομενικά, ποικίλα σενάρια, που μάλλον υπηρετούν τα συμφέροντα των σκηνοθετών και των εντολοδόχων τους, παρά τα δικά μας.

Ό,τι προσφέρεται στη γνώση μας έχει υποστεί επεξεργασία στα παρασκήνια: ένα συγκεκριμένο φωτισμό, μια ευαίσθητη ή χοντροκομμένη ρητορική, μια τέχνη να αποκρύπτεις το ουσιαστικό και να διαχειρίζεσαι, προκαλώντας αναστάτωση, τη θλιβερή επιμονή και την επανάληψη, επικράτειες σκιών και σιωπών όπου φήμες και υποψίες συγχέονται.

Ο αγώνας κατά της τυραννίας, για τον οποίο καμαρώνει η ελευθερία του λόγου και της σκέψης, είναι απάτη αν ο πολίτης δεν μάθει να επισημαίνει και να διακρίνει οι πληροφορίες, με τις οποίες του υπερφορτώνουν τα μάτια και τα αυτιά καθημερινά, σε τι συνωμοσίες συμφερόντων υπακούουν, ή τουλάχιστον πώς διατάσσονται, κατευθύνονται, παραμορφώνονται.

Δεν πρέπει να αγνοούμε πως, ακόμα κι όταν διοχετεύονται χύμα, μας προσφέρονται με τη συσκευασία των ΜΜΕ. Οφείλεις να τις ξετυλίξεις και να τις ξεδιαλέξεις όπως ακριβώς ξετυλίζονται και ξεδιαλέγονται τα καταναλωτικά προϊόντα που ενίοτε υπήρξαν, συχνά είναι και θα γίνουν γρήγορα σκουπίδια. Γιατί, μετά τη διαλογή, δεν υπάρχει το παραμικρό που, γεννώντας την έλξη, την απώθηση ή την αδιαφορία, να μην μπορεί να υποκλαπεί, να αποκατασταθεί ή να μεταλλαχθεί, προκειμένου να υπηρετήσει το ατομικό και το συλλογικό καλό.

18 Η απεριόριστη ελευθερία της έκφρασης δεν είναι κάτι το δεδομένο, αλλά μια διαδικασία μάθησης, που το καθή-

κον της υπακοής δεν την έχει ευνοήσει καθόλου μέχρι σήμερα. Δεν υπάρχει ούτε καλή ούτε κακή χρήση της ελευθερίας έκφρασης, υπάρχει μονάχα ανεπαρκής χρήση της.

Το ότι βασιλεύουν οι εικονικές ελευθερίες, θα έπρεπε να μας θυμίζει ότι χρησιμεύουν πρωτίστως ως εγγύηση για την τυραννία και ως υποκατάστατο των εξεγέρσεων, που θα επιθυμούσαν να την εξαλείψουν. Ποτέ τα λόγια της Μανόν Φιλιππόν-Ρολάν «ελευθερία, πόσα εγκλήματα γίνονται στο όνομά σου» δεν ήταν τόσο σε θέση να προκαλέσουν την επαγρύπνηση, όσο σε καιρούς που οι ελευθερίες, οι οποίες κακώς αποδίδονται στο παλιό αντανάκλαστικό της αρπακτικότητας, πνίγουν παντού την τεράστια επιθυμία να ζει κανείς σύμφωνα με την ελευθερία της επιθυμίας.

Για το λόγο αυτό θέλουμε, και φροντίζουμε επιμελώς να διαλύσουμε και την παραμικρή αμφιβολία, να αποδώσουμε όλες τις ελευθερίες στον άνθρωπο και καμία στις απάνθρωπες τακτικές. Η απόλυτη ανοχή απέναντι σε όλες τις γνώμες πρέπει να θεμελιώνεται στην απόλυτη έλλειψη ανοχής απέναντι σε κάθε βαρβαρότητα.

Το δικαίωμα να λες τα πάντα, να γράφεις τα πάντα, να σκέφτεσαι τα πάντα, να βλέπεις και να ακούς τα πάντα, απορρέει από μια προηγούμενη απαίτηση σύμφωνα με την οποία δεν υπάρχει ούτε δικαίωμα ούτε ελευθερία να σκοτώνεις, να βασανίζεις, να κακομεταχειρίζεσαι, να καταπιέζεις, να καταναγκάζεις, να καταδικάζεις σε λιμοκτονία, να εκμεταλλεύεσαι.

Η υποτιθέμενη ελευθερία αρπαγής είναι έννοια παράλογη και καθήκον μας είναι να την ξεριζώσουμε από τον άνθρωπο και από την κοινωνία που οδεύει προς τον εξανθρωπισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΚΑΘΕΝΑΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΝΑ ΕΚΦΡΑΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΔΙΔΕΙ
ΤΙΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ

Η ΦΥΣΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΣΗ ΠΡΟΣ την περιέργεια μας δίνει το δικαίωμα να γνωρίζουμε τα πάντα. Η διαρκής εκπαίδευση, προς την οποία αποβλέπουν οι περισσότεροι άνθρωποι, έχει ως καθήκον να ξαναδώσει στον εκστατικό θαυμασμό της παιδικής ηλικίας το πάθος του να μην αγνοεί τίποτα, τη φυσική του αδιακρισία, την άμετρη αγάπη για την έρευνα, τάσεις που τα αρπακτικά ήθη της εμπορευματικής μας κοινωνίας τις στρατολόγησαν στην απαίσια κορότη των ιεροεξεταστικών και αστυνομικών συνηθειών.

Ας γίνει συνείδηση, ήδη από την πιο μικρή ηλικία, ότι η γνώση των όντων και των πραγμάτων δεν έχει σαν στόχο να υποτάξει, να καταδυναστεύσει, να αναδείξει λογοκριτές αλλά να ανταποκρίνεται σε ό,τι ακριβώς ζητάει αυτή η δημιουργική ικανότητα που είναι ίδιον του ανθρώπου και να διακρίνει ό,τι μπορεί να μας βοηθήσει να ζούμε καλύτερα.

Είναι ποταπό οι πολίτες να αντιμετωπίζονται σαν μαθητούδια που προορισμός τους είναι να καταπίνουν παθητικά νεκρές γνώσεις, αντί να τρέφονται με τη γνώση που την κατευθύνει η έγνοια για μια καλύτερη ζωή.

Η ελευθερία της έκφρασης επιβάλλει σήμερα τη δημιουργία των συνθηκών, που θα επιτρέπουν την απεριόριστη χρήση της.

Τίποτα δεν είναι ιερό. Καθένας έχει το δικαίωμα να εκφράζει και να πρεσβεύει προσωπικά την όποια γνώμη, την όποια ιδεολογία, την όποια θρησκεία επιθυμεί.

Καμιά ιδέα δεν είναι απαράδεκτη, ακόμα και η πιο πατραβηγμένη, ακόμα και η πιο ειδικής.

Καμιά ιδέα, κανένας λόγος, καμιά πίστη δεν πρέπει να μένουν αλώβητες από την κριτική, το χλευασμό, το χιούμορ, την παρωδία, τη γελοιοποίηση, την πλαστογράφηση. «Θα το επαναλαμβάνω σε κάθε τόνο» έγραφε ο Ζωρζ Μπατάιγ, «ο κόσμος είναι κατοικήσιμος μόνο υπό τον όρο ότι τίποτα μέσα του δε θα είναι σεβαστό». Και ο Σκυτεναίρ έγραφε: «Υπάρχουν κάποια πράγματα με τα οποία δεν αστειεύεσαι. Δεν αστειεύεσαι αρκετά!».

Ό,τι ιεροποιεί σκοτώνει. Η απέχθεια γεννιέται από τη λατρεία. Όταν ιεροποιούνται, το παιδί γίνεται τύραννος, η γυναίκα αντικείμενο, η ζωή μια οντότητα αφηρημένη χωρίς σάρκα και οστά.

Όποιος αναδεικνύεται σε μεσσία, προφήτη, πάπα, ιμάμη, παπά, ραβίνο, πάστορα και κάθε λογής πνευματικό καθοδηγητή, έχει το δικαίωμα να καταδικάζει ως βλασφημία, να στηλιτεύει ως αποστασία, να αναθεματίζει από τη στιγμή που χλευάζεται το δόγμα του, η πεποίθησή του, η πίστη του, αλλά ας μη διανοηθεί να επιβάλει με δικαστικά μέσα απαγόρευση των γνώμών τις οποίες σιχάινεται κι ας μη θελήσει να ανακόψει τη διάδοσή τους απειλώντας τον εκφραστή τους με μεθόδους Ιεράς Εξέτασης, σαρίας ή μαφίας, που η ανθρώπινη ευαισθησία απορρίπτει διά παντός.

Η βλασφημία είναι το κατάλοιπο ενός θρησκευτικού ολοκληρωτισμού ασυμβίβαστου με την ανθρώπινη πρόοδο. Δεν έχει πλέον κανένα νόημα μέσα σε μια κοινωνία λαϊκών, όπως δεν θα είχε κανένα νόημα σήμερα το άγγιγμα των χοιράδων από κάποιον απόγονο των βασιλέων της Γαλλίας.

Η θρησκεία είναι υπόθεση προσωπικής συναλλαγής ανάμεσα σε αυτόν που την ασπάζεται και το υπερφυσικό ον που ο ίδιος διάλεξε να του καθορίζει τη μοίρα. Είναι απαράδεκτο να επιβάλλεται ενός εκκλησιαστικού ή κρατικού θεσμού, ενώπιον του οποίου κάποιος θα έπρεπε να υποκλίνεται. Η ελευθερία να πιστεύει κανείς και να τελεί τελετές δεν μπορεί να συγχέεται με την αυθαίρετη εξουσία να τις συνιστά σε όσους δεν τη συμμερίζονται.

Αν υποχρεώνεις το παιδί να υποταχθεί σε ένα δόγμα χωρίς να το διαφωτίσεις προηγουμένως με τη συγκριτική μελέτη της εβραϊκής, της χριστιανικής, της ισλαμικής, της βουδιστικής, της ινδουιστικής, της κελτικής, της αρχαιοελληνικής ή της αζτέκινης μυθολογίας, είναι σαν να το διαφθείρεις.

Η ελευθερία να γνωρίζει κανείς τα πάντα συνδέεται αναπόφευκτα με την πρωτοκαθεδρία που αποδίδεται στο ζων, και σε αυτό συνίσταται η τέχνη να συνδυάζει κανείς ένα μυαλό γεμάτο γνώσεις με ένα σωστά δομημένο εγκέφαλο.

Το να ανέχεσαι όλες τις ιδέες δε σημαίνει ότι τις προσυπογράφεις. Το να λες τα πάντα δε σημαίνει ότι δέχεσαι τα

* Σ.τ.Μ. Ο βασιλιάς της Γαλλίας τη μέρα της στέφης του άγγιξε τις χοιράδες (τους πρησμένους αδένες του λαϊμού) των άρρωστων υπηκόων και ο κόσμος πίστευε ότι μπορούσε να τις θεραπεύσει.

πάντα. Το να επιτρέπεις την ελεύθερη έκφραση των αντιδημοκρατικών, ξενόφοβων, ρατσιστικών, αναθεωρητικών, αιμοσταγών απόψεων, δεν σημαίνει ούτε ότι συμπορεύεσαι με τους θιασώτες τους, ούτε ότι συνδιαλέγεσαι μαζί τους, ούτε ότι τους αποδίδεις, μέσω της πολεμικής, την αναγνώριση που προσδοκούν. Η καταπολέμηση τέτοιων ιδεών ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μιας ευαίσθητης συνείδησης, που ενδιαφέρεται να τις ξεριζώσει όπου και να φυτρώνουν.

Ωστόσο, η οξεία κριτική ή η άρνηση, που υποδηλώνει η σιωπή, όσο δικαιολογημένες κι αν είναι, δυστυχώς πολύ συχνά απλώς αντιμετωπίζουν με περιφρόνηση μια πνευματική στάση που γεννήθηκε ακριβώς από την περιφρόνηση της ζωής. Ο μόνος τρόπος να προσεγγίσει κανείς τους υπέρμαχους της βαρβαρότητας, είτε αυτοί είναι δραστήριοι οπαδοί του κόμματος του θανάτου, είτε αναμασητές προκαταλήψεων, γαντζωμένοι σε ό,τι από αιώνες απεχθάνεται ο άνθρωπος, είναι να αγγίξει ό,τι ζωντανό επιζηεί ακόμα μέσα τους, κάτω είτε από το καβούκι τους είτε από την ακαμψία της νευρωτικής τους συμπεριφοράς.

Τα πάντα στηρίζονται στην εκμάθηση του τι σημαίνει να είσαι άνθρωπος, κι όχι σε ένα ηθικό καθήκον. Δεν είναι οι λέξεις που φουσκώνουν και ξεφουσκώνουν το ασκί του λαϊκισμού, αλλά η έλλειψη ή η παρουσία μιας πολιτικής για τη βελτίωση της καθημερινής ζωής. Όταν κατέρχεται κανείς στο πεδίο των κοινοτοπιών προκειμένου να διαπεράσει με το σπαθί του το λόγο της βαρβαρότητας, χωρίς να δίνει το προβάδισμα στο ζωντανό στοιχείο, καταλήγει πάντα να του προσδίδει τη σκοτεινή γοητεία που ασκούν στις καλές προθέσεις οι πλάκες με τις οποίες είναι στρωμένος ο δρόμος για την κόλαση.

Όσο λιγότερα όρια θέτει στον εαυτό της η ελευθερία μας του λόγου και της σκέψης, τόσο περισσότερο η νοοτρο-

πία θα δίνει το προβάδισμα στη λαχτάρα να ζούμε καλύτερα και με το άνοιγμα στη γενναιοδωρία, την αλληλεγγύη, τις σχέσεις τρυφερότητας, θα εξαλειφθεί σιγά σιγά η προδιάθεσή μας να καταστρέφουμε, να κυριαρχούμε, να καταπιέζουμε, να εκμεταλλευόμαστε.

Πλήθος γνωμών, που χθες ακόμα ήταν αποδεκτές και πιθανόν και αξιόλογες, σήμερα τις καταπίνει, από τη μια γενιά στην άλλη, η αχρησία. Οι περισσότερες πολεμικές του συρμού μοιάζουν ήδη με αηδιαστικό καυγά παλιάτσων.

Η ελεύθερη έκφραση έχει την ικανότητα να δίνει στις λέξεις την ποιητική τους αξία. Δεν θα πρέπει να συγχέεται με τον μηδενισμό που τον διέπει ο φετιχισμός του χρήματος και του οποίου η αρχή «όλα επιτρέπονται αρκεί να αποφέρουν» υπογραμμίζει τη ματαιότητα των λέξεων, τους αφαιρεί τη σπουδαιότητά τους, τους αρνείται οτιδήποτε τίθεται έξω από το σύστημα αποδοτικότητας που τις χρησιμοποιεί. Δεν είναι συνεπώς εγγενές στη λογική του χρηματοοικονομικού ολοκληρωτισμού, που εκκενώνει την ύπαρξη από την ουσία της, το ότι συμβάλλει ενεργά στην απώλεια του νοήματος;

Η ελευθερία να λες τα πάντα υπάρχει μονάχα όταν διεκδικείται ανα πάσα στιγμή. Αυτοαναίρεται όταν περιορίζεται να καταναλώνει παθητικά έτοιμες ιδέες, που καθώς πολλαπλασιάζονται χασοτικά, την πνίγουν.

Παραμένει ελευθερία μόνο όταν αποδίδει στις λέξεις τη ζωή που είναι αναπόσπαστα δεμένη με την καθημερινά βιωμένη εμπειρία, χωρίς την οποία η γλώσσα παγώνει και γίνεται ξύλινη.

Κόβοντας τους δεσμούς με το παλιό σύστημα εκμετάλλευσης που μας καταδυνάστευε μέχρι τώρα, αποδίδουμε στη γλώσσα την ποιητική της διάσταση, την αρχική της δύναμη να επηρεάζει την κατάσταση και τη μοίρα των ανθρώπων.

Η ελεύθερη έκφραση δεν πρέπει να τίθεται στην υπηρεσία της υπεράσπισης του ανθρώπου, αφού, ως ελευθερία, ανήκει στην ελευθερία του ανθρώπου. Δεν είναι μονάχα ο αφυπνιστής της συνείδησης και ο εξάγγελος της αφύπνισής της, είναι η γλώσσα που αποδίδεται ξανά στο ζωντανό, η γλώσσα που φανερώνει τον τρόπο με τον οποίο ζούμε τον κόσμο και ο τρόπος με τον οποίο έχουμε την πρόθεση να τον ζήσουμε.

Η ελεύθερη έκφραση δίνει ζωή στη γλώσσα, σε αντίθεση με την οικονομία που την καθιστά γλώσσα νεκρή, ξερή, αποτελούμενη από ανταλλάξιμα μεταξύ τους φωνήματα, αντικείμενο προς ανταλλαγή και όχι υποκειμενικό και διυποκειμενικό στοιχείο που το γεννάει η μαγεία, η σαγήνη, η ποίηση. Είναι όμως στη φύση της γλώσσας να ριζώνει στη ζωή ως θεμελιώδης εμπειρία της καθημερινής ύπαρξης, και να διαφοροποιεί τα πλάσματα και τα πράγματα, να τα απομακρύνει και να τα φέρνει κοντά, αλλά, επειδή αποτελεί την κοινή τους ουσία, να μην τα χωρίζει ποτέ.

Η ελευθερία της έκφρασης θα πάψει να είναι το υποκατάστατο της ελευθερίας του πράττειν όταν η ζωντάνια και η ενεργητικότητα που κρύβει θα προλαμβάνουν και θα αποθαρρύνουν τις παραποιήσεις, επιφέροντάς την αντιστοιχία ανάμεσα στην αδελφοσύνη των λέξεων και την αδελφοσύνη των ανθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΓΙΑΤΙ ΘΕΛΟΥΜΕ ΝΑ ΚΑΤΑΡΓΗΣΟΥΜΕ
ΤΗ ΔΙΩΞΗ ΛΟΓΩ ΤΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ

Η ελευθερία της έκφρασης είναι ανθρώπινη αξία ακόμα και ως ελευθερία να λέει το απάνθρωπο. Οι ρατσιστικές, ξενόφοβες, σεξιστικές, σαδιστικές, γεμάτες μίσος, περιφρονητικές απόψεις, έχουν εξίσου το δικαίωμα να εκφέρονται, όπως και οι εθνικισμοί, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, οι αιρετικές ιδεολογίες, οι συντεχνιακές κλίκες που τις ενθαρρύνουν ανοιχτά ή ύπουλα, ανάλογα με τις διακυμάνσεις της δημαγωγικής χαμέρπειας. Οι νόμοι που τις καταστέλλουν, όπως ο νόμος Gayssot του 1992 στη Γαλλία, αφορούν την επιφανειακή πλευρά των πραγμάτων, χωρίς να αγγίζουν τις αιτίες. Ξορκίζουν το κακό, αντί να το προλαμβάνουν και να το θεραπεύουν. Τιμωρούν, αντί να εκπαιδεύουν. Καταδικαστέα δεν είναι τα λόγια αλλά οι κάθε λογής πράξεις. Αντικείμενο των διώξεων δεν πρέπει να είναι οι άτιμοι λόγοι του λαϊκισμού –ειδάλλως θα έπρεπε επίσης να καταγγέλλεται η ύπουλη διείσδυσή τους και η μασκαρεμένη παρουσία τους στις δημαγωγικές δηλώσεις της πελατειακής και ορθοφρονούσας πολιτικής– αλλά οι βιαιότητες που διαπράττουν απέναντι στα αγαθά και στα άτομα οι θιασώτες της βαρβαρότητας.

Ο κοινός νους δείχνει πως είναι ασυνηπές να απαγορεύεται *Ο αγών μου του Χίτλερ, το έργο Bagatelles pour un massacre του Σελίν, τα Πρωτόκολλα των σοφών της Σιών*, ή τα αναθεωρητικά έργα και από την άλλη μεριά να υπάσχει ανοχή για τις μισογυνικές απόψεις που εκφράζει ο Απόστολος Παύλος και το Κοράνι, για τις αντισημιτικές διατριβές του αγίου Ιερώνυμου και του Λούθηρου, για ένα βιβλίο γεμάτο ανέντιμες απόψεις όπως η Βίβλος, για την αντάρεσκη επίδειξη των βιαιοτήτων που αποτελούν το συνηθισμένο υλικό της πληροφόρησης, για το πανταχού παρόν διαφημιστικό ψεύδος και για τόσες ιστορικές αναλήθειες που τις επικυρώνει η επίσημη ιστορία. Είναι καλύτερα να μην ξεχνάμε ότι, άπαξ και επιβληθεί, η λογοκρισία δεν γνωρίζει όρια, γιατί η ηθική κάθαρση τρέφεται από τη διαφθορά που καταγγέλλει.

Δεν πολεμάς ούτε αποθαρρύνεις τη βλακεία και την ατιμία απαγορεύοντας την έκφρασή τους· η καλύτερη κριτική απέναντι σε μια αθλιότητα είναι να δημιουργείς την κατάσταση που αποτελεί το αντίδοτό της. Η βλακεία, η ανεντιμότητα, η ποταπή σκέψη, είναι το πύον που ρέει από μια πληγωμένη ευαισθησία. Αν το εμποδίσεις να παροχετευτεί, διαποιείς την πληγή αντί να εντοπίσεις τις αιτίες ώστε να τη γιατρέψεις. Αν δεν θέλουμε ένας παραλογισμός να προσβάλει τελικά τον κοινωνικό ιστό σαν κακοήθης όγκος, πρέπει να τον αναγνωρίσουμε ως αυτό που είναι, ως το σύμπτωμα μιας αδιαθεσίας στο άτομο και στην κοινωνία. Καταδικαστέο δεν είναι το σύμπτωμα αλλά η ολιγωρία μας να ξεριζώσουμε συνθήκες που μεταδίδουν την ψώρα, το απόστημα, την πανούκλα. Αν θέλουμε να πατάξουμε την ατιμία, καλύτερα να υποθάλψουμε την επιθυμία για καλύτερη ζωή, τουτέστιν πιο ανθρώπινη.

Η ελευθερία του λόγου απλώς εκφράζει, για το καλύτερο και πιο συχνά για το χειρότερο, ό,τι υποκρύπτεται στο σώμα και στη συνείδηση του ανθρώπου και το έχουν εκφυλίσει αιώνες βαρβαρότητας. Τίποτα ποταπό δεν πρέπει να παραμένει ανέκφραστο, ειδάλλως κινδυνεύει να ριζωθεί βαθύτερα σε μια σολιψιστική συμπεριφορά και να ενισχύσει τους λόγους ύπαρξής της. Βλέπουμε σήμερα πως οι ιδεολόγοι, που είναι έτοιμοι να διακηρύξουν την περιφρόνηση του εαυτού τους και των άλλων, γελοιοποιούνται, καθώς υποχωρούν αργά και χάνονται ως παρωχημένα το πνεύμα της πατριάς, της φυλής, του έθνους, ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, ο μισογυνισμός, η τσιγγουνιά, ο αυταρχισμός, το αντανακλαστικό της οικειοποίησης και της αρπαγής, η έγνοια του έχουν και του φαίνεσθαι παρά του είναι.

Το σίγμα, που τους βαραίνει, τους ενθαρρύνει να παραμένουν αναξιοπρεπείς και να εκφράζουν μια βλακώδη νοσταλγία: τίποτα δεν ενισχύει καλύτερα την ανοησία από το να τη δικαιολογείς με την απέχθεια ή την πολεμική. Αν τόσες κακές υπολήψεις οφείλουν την ύπαρξή τους αποκλειστικά στην περιφρόνηση και το μίσος, είναι επειδή ανάμεσα σε αυτόν που αποδοκιμάζει και σε αυτόν που αποδοκιμάζεται, υφίσταται μια μυστική και αμοιβαία έλξη.

Η απαγόρευση κεντρίζει την παράβαση. Ό,τι μένει απωθημένο γεννάει τη λύσσα της εκτόνωσης και τις πονηριές της μνησικακίας. Καταδιώκοντας τη βλακεία και τη χαμέρπεια, απλώς τελικά τις κάνεις πιο ύπουλες και μοχθηρές. Αν πατάσεις την ατιμία την ανασταίνεις υπό άλλη μορφή και δεν βοηθάς ώστε η ατομική ευτυχία να σβήσει ακόμα και την ανάμνησή της.

Ο χειρότερος τρόπος να καταδικάσεις ορισμένες ιδέες είναι να τις κατηγορήσεις σαν εγκληματικές. Ένα έγκλημα

είναι έγκλημα και μια γνώμη δεν είναι ποτέ ένα έγκλημα, όση επιρροή και αν της καταλογίζουμε. Όταν απαγορεύεις λόγια υπό το πρόσχημα ότι μπορεί να είναι βλαβερά ή σκανδαλιστικά, δείχνεις περιφρόνηση γι' αυτούς που τα ακούν και προϋποθέτεις ότι είναι ανίκανοι να τα απορρίψουν ως παράλογα ή ποταπά. Στην πραγματικότητα είναι σαν να τους πείθεις υπόρρητα, σύμφωνα με τη μέθοδο που ακολουθεί η πελατειακή πολιτική απέναντι στους εκλογείς και η πολιτική της κατανάλωσης απέναντι στους καταναλωτές, ότι έχουν ανάγκη από καθοδηγητή, από γκουρού, από αφέντη.

Η αλήθεια είναι ότι η βία προκύπτει από πολύ συγκεκριμένες συνθήκες: από το συγχρωτισμό, το μεγάλο πλήθος, το γκέτο, την καταπίεση, το αίσθημα ασφυξίας, το ιδιοσυγκρασιακό κέλυφος, την ανία, τη ματαιώση. Άπαξ και γεμίσει το κανόνι με βλήματα, η παραμικρή αφορμή το πυροδοτεί: ποδοσφαιρικός αγώνας, παιχνίδια βίντεο, αίσθημα αδικίας, βαθύτατος φόβος, φανταστικές ανάγκες αστυνόμευσης, οράματα, φήμες.

Οι γνώμες είναι πρόσχημα, όχι αιτία.

Οι μοχθηρές σκέψεις πεθαίνουν από το ίδιο τους το δηλητήριο. Αφήστε τις να εκφραστούν και θα καταδικαστούν από μόνες τους, όταν, λόγω της ελευθερίας που θα τους παράσχετε, τα ήθη, αντί να στριμωχτούν φοβισμένα πίσω από τα τείχη μιας απατηλής προστασίας, θα ξανοιχτούν προς περισσότερη ανθρωπιά, περισσότερη νοημοσύνη, μεγαλύτερη κατανόηση ώστε, η άρση των απαγορεύσεων, θα αποθαρρύνει την παραβίασή τους.

Δεν υπάρχει σύμβολο, οσοδήποτε φρικτό κι αν είναι, που τα παιχνίδια του ζώντος να μην έχουν τη δύναμη να το γκρεμίσουν. Είναι παράλογο να απαγορεύεις στα κορίτσια

που είναι υπόδουλα στον ισλαμικό νόμο να φορούν τη μαντίλα. Αν τους την επιβάλλει η οικογένεια, η απαγόρευση θα υποκινήσει την εξέγερση, αν τη διεκδικούν ως έκφραση θρησκευτικής ταυτότητας, θα γίνει, όταν οι κοπέλες ανακαλύψουν τις ελευθερίες του έρωτα και της γυναίκας, ένα απλό στολιδάκι για το κεφάλι, σαν το βέλο ή το μαντίλι που ο χριστιανικός καθωσπρεπισμός απαιτούσε από τις θρησκευόμενες γυναίκες να φορούν την εποχή που η Εκκλησία τυραννούσε ακόμα τα πνεύματα και τα σώματα, όχι και πολύ καιρό πριν.

Ο ανθρωπισμός ισχυρίζεται ότι εξαγοράζει με την αδιαλλαξία του και τη νομική του αυστηρότητα τις εγγυήσεις που αδιάκοπα προσφέρει στην ελαστικότητα της αγοράς. Στην εποχή μας είναι παντού διάχυτη η μυρωδιά της μούχλας μιας ένοχης φιλάνθρωπης συνείδησης, που είναι πιο πρόθυμη να κολάσει ποινικά ένα λόγο ηθικά απαράδεκτο, παρά να καταδικάσει τις ψυχολογικές και κοινωνικές συνθήκες που τον γεννούν.

Η σκανδαλώδης υποκρισία των κοινωνιών μας έγκειται στο γεγονός ότι ενώ ψηφίζονται νόμοι ενάντια σε λόγια ρατσιστικά, ξενόφοβα, σεξιστικά, τρομοκρατικά, δεν εμποδίζεται η φρέικη να γίνεται κάτι το κοινό και τετριμμένο μέσα από τον φετιχισμό του χρήματος, ευνοώντας έτσι παντού στον κόσμο την ατιμωτική μεταχείριση των γυναικών, των παιδιών, των ανδρών, της πανίδας και της γλωρίδας.

Το ζητούμενο είναι, καθώς φαίνεται, να αθωωθεί, με τρόπο θεαματικό και με μέτρα αφηρημένα, ακόμα και δημιουργικά, μια πολιτική που γεννάει το έγκλημα, που προκρίνει το κέρδος, που πολλαπλασιάζει τα γκέτο πλούσιων και φτωχών, που συντηρεί μια εκπαίδευση στρατοπέδου

συγκεντρώσεως, που επιταχύνει την υλική και πνευματική ένδεια, που υποδαυλίζει τον κυνισμό της απελπισίας και οξύνει το μηδενισμό όσων, κινδυνεύοντας να χάσουν τα πάντα και μην έχοντας τίποτα να κερδίσουν, βλέπουν το θάνατο σαν ανακούφιση.

Αυτή η σκληρότητα απέναντι στην απαράδεκτη γλώσσα χρησιμοποιεί τις μεθόδους του αντιπάλου για να φτάσει στο αντίθετο αποτέλεσμα. Στρίβει τα λεπτά νήματα της ευαίσθητης συνείδησης για να πλέξει τα δημιουργικά σκοινιά με τα οποία μαστιγώνονται εξίσου το κοπάδι των ορθοφρονούντων και τα απολωλότα πρόβατα. Οι υπηρέτες του αντιρατσισμού υποπίπτουν τις περισσότερες φορές στον ίδιο σεχταρισμό με τον εχθρό τον οποίο βάλουν. Σαν τους αιρετικούς που είναι πάντα έτοιμοι να γίνουν ιεροεξεταστές, κατά ανάλογο τρόπο γεννιούνται αυτοί που μεταδίδουν απόψεις ποταπές και εκείνοι που τους κυνηγούν.

Ο φανατισμένος σεβασμός για τη ζωή και τον άνθρωπο ενθαρρύνει πάντοτε τις αντίθετες τάσεις. Η ζωή χρειάζεται μια ποιητικότητα για να την εκλεπτύνει και όχι προσταγές που τη σκληραίνουν και τη συντρίβουν. Δικό μας καθήκον είναι να εκλεπτύνουμε τις κεραίες που διαθέτει η φυσική ευαισθησία, ώστε να μπορούμε να ανιχνεύουμε διαρκώς πού και πότε η ατομική και συλλογική συμπεριφορά κινδυνεύει να επιστρέψει στη βαρβαρότητα, με ποια ολίσηση ένα παιχνίδι ζωής μετατρέπεται σε παιχνίδι θανάτου.

Δεν πρέπει να κάνουμε λάθος ως προς τον εχθρό: το φρικαλέο δεν είναι τα λόγια που ενοχλούν προς οποιαδήποτε κατεύθυνση, αλλά η καθυπόταξή τους στο κέρδος που τα χειραγωγεί.

Τα εγκλήματα εναντίον του ανθρώπου είναι αρνήσεις της ίδιας μας της φύσης. Τον εαυτό μας βλάπτουμε όταν βλάπτουμε τους άλλους. Σπρωγμένοι από παλιά στο να εξομοιώνουμε το δούναί και λαβείν των ανθρώπων με το δούναί και λαβείν των πραγμάτων, που το διέπει το αρπακτικό αντανακλαστικό της υπεραξίας, εμποδίζουμε την εκδήλωση της φυσικής γενναιοδωρίας, ενώ, αντιθέτως, θα έπρεπε να κάνουμε τα πάντα για να τη συνδράμουμε και να της αποδώσουμε την απόλυτη πρωτοκαθεδρία.

Το να αναγνωρίσουμε στην ευαισθησία το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης δεν είναι άραγε ο καλύτερος τρόπος για να εκλεπτύνουμε τη συνείδησή της και να αποφυγούμε τις μύχιες εκείνες πληγές που διαποιούνται κρυφά και προκαλούν τις χειρόστες βαρβαρότητες;

Καταγγέλλοντας το απαράδεκτο έχουμε δυστυχώς πολύ συχνά την τάση να δηλώνουμε παραλλήλως αδυναμία και έτσι να αποδίδουμε, σε τελική ανάλυση ύπουλα, στη βαρβαρότητα μοιραίο, ακόμα και, παραδόξως, ελκυστικό χαρακτήρα. Σε συνθήκες που δεν φαίνεται να υπάρχει καμμία προοπτική ριζικής αλλαγής, η ανία, που την επιτείνει η πεποίθηση ότι τίποτα δεν εξελίσσεται παρά μόνο προς το χειρότερο, διψάει να ευφραίνεται με εξαθλιώσεις, με κακουργήματα, με εγκλήματα, με κακοποιήσεις, που τουλάχιστον έχουν το προσόν να καρυκεύουν στα κρυφά την κατήφεια της ύπαρξης.

Έτσι, οι απεχθέστεροι δολοφόνοι ασκούν, παρά τη σιχασιά που τους περιβάλλει, μια τρομερή γοητεία, ή, ακόμα χειρότερα, σε βάζουν σε πειρασμό. Έτσι η αναγγελία των επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου προκάλεσε, μέσα από ένα μεγάλο κύμα αποδοκιμασίας, εξίσου διακριτά ίχνη νο-

σηρής αγαλλίασης. Το ίδιο της βαρβαρότητας είναι να διαδίδεται ακόμα και στο στρατόπεδο αυτών που την καταδικάζουν.

Ο καλύτερος τρόπος για να ξεμπερδεύουμε με έναν κόσμο που αυτοκαταστρέφεται δεν είναι ο αναθεματισμός του, αλλά η απομάκρυνση των χαλασμάτων και η οικοδόμηση ενός καινούριου πολιτισμού.

Αν θέλουμε να διατηρήσουμε κάποια ίχνη του παλιού αίσχους, ας είμαστε προσεκτικοί απέναντι στη γοητεία που θα ασκεί αυτό υπό το μανδύα της «υποχρέωσης της μνήμης», όσο δεν θα έχουμε ακόμα δημιουργήσει την κατάσταση που θα αποτρέπει για πάντα την αναβίωσή του. Δεν βλέπουμε σήμερα ότι η φρίκη του ολοκαυτώματος, η ανάμνηση του οποίου θα έπρεπε κανονικά να προφυλάσσει από κάθε απάνθρωπη πράξη, να δικαιολογεί την πολιτική του Ισραήλ που συντρίβει τον παλαιστινιακό λαό και καταγγέλλει ως αντισημίτη όποιον την αποδοκιμάζει ανοιχτά;

Εδώ δεν αμφισβητείται ούτε ο φριχτός φόρος που κατέβαλε στη βαρβαρότητα ο εβραϊκός λαός, ούτε το δικαίωμα των Ισραηλινών να ζουν ειρηνικά και ελεύθερα, αλλά καταγγέλλεται η δημαγωγία μιας λαϊκίστικης κυβέρνησης, που ούτως ή άλλως την καταγγέλλει η πιο ανθρώπινη και πιο νηφάλια μερίδα της χώρας, η οποία στηρίζεται στο φόβο και στη δυστυχία του παρελθόντος για να εμπλέξει την ύπαρξη εκατομμυρίων ανδρών και γυναικών στα ματωμένα δίχτυα του τρόμου και της τρομοκρατίας.

Σε καμιά αλήθεια δεν αξίζει να κλίνεις το γόνυ ενώπιόν της. Κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να επικρίνει και να διατυπώνει αντιρρήσεις για ό,τι φαίνεται το πλέον σίγουρο, ή θεωρείται σαν επιστημονικά προφανές. Οι πιο τρελές

θεωρητικολογίες, οι πιο παλαβές δηλώσεις, σπέρνουν με τον τρόπο τους το σπόρο τους στο χωράφι των αληθειών του μέλλοντος και εμποδίζουν να αναχθούν σε απόλυτη αυθεντία οι αλήθειες μιας εποχής.

Ακόμα και στο αποκύημα της πιο αχαλίνωτης φαντασίας, ακόμα και στο αισχρότερο ψέμα, υπάρχει μια σπίθα ζωής που μπορεί να ανάψει ξανά όλες τις φωτιές του πιθανού. Οι εκκεντρικότητες που βγαίνουν στην επιφάνεια θυμίζουν ότι το κέντρο της ζωής βρίσκεται παντού και είναι ανοιχτό σε μια απέραντη ποικιλία επιλογών.

Μια αλήθεια που κανοναρχείται με τη βία είναι αλήθεια που φθείρεται. Αφού δεν αντιλαμβάνονται όλοι με τον ίδιο τρόπο την πραγματικότητα, καλό είναι να έχουμε το ελεύθερο να την εκφράζουμε και να τη μεταδίδουμε στην ποικιλοτήτά της και πιο συγκεκριμένα έξω από μια λογική υποβιβασμού που ο εμποτισμός των νοοτροπιών με οικονομικές προσταγές τείνει να επιβάλλει ως ενιαία και ορθολογική θεώρηση του πραγματικού. Όταν αμφισβητείς τις θέσεις του Ράιχ για την οργόνη ή του Μπενβενίστ για τη μνήμη του νερού, με τίποτα δεν δικαιολογείς τη χαμέρπεια όσων δεν δίστασαν να τους διώξουν από το εργαστήριό τους ή να τους καταδιώξουν.

Μια αλήθεια που επιβάλλεται αφαιρεί από τον εαυτό της το δικαίωμα να είναι αληθινή. Κάθε ιδέα που γίνεται δεκτή ως αιώνια και άφθαρτη, αναδίδει την αποφορά του Θεού και της τυραννίας.

Άλλωστε, όταν ακόμα και ο αθλιότερος εγκληματίας δικαιούται έναν συνήγορο υπεράσπισης, μπορούμε να αρνηθούμε το δικαίωμα του λόγου σε έναν ηλίθιο, σε έναν αλαφροϊσκιωτο, σε ένα ψυχοπαθή ψεύτη, σε έναν Ηρό-

στρατο που πυρπολεί με τους λόγους του τους ναούς του προφανούς;

Υποστηρίζω ότι η απαγόρευση των συγγραμμάτων και των δημοσιεύσεων των αναθεωρητών είναι σφάλμα από πολλές απόψεις:

α) Ο αριθμός και το προφανές των βιωμένων μαρτυριών επιτρέπουν στον οποιονδήποτε να ακονίσει την κριτική του απέναντι σε αργόσχολες θεωρητικοποιήσεις, που αμφισβητούν την ύπαρξη και το μέγεθος των στρατοπέδων εξόντωσης. Εξάλλου, οι παραληρηματικές δηλώσεις επιβάλλουν να διερωτηθεί κανείς ως προς τις ενέργειες των λογίων αρνητών και ως προς τους λόγους μιας τέτοιας ασυνέπειας. Όταν αμφισβητείς στους αναγνώστες και τους ακροατές την ικανότητα να κρίνουν από μόνοι τους, σημαίνει ότι τους θεωρείς πνευματικά καθυστερημένους.

β) Το ανάθεμα αναδεικνύει σε μάρτυρα όποιον υπερασπίζεται μια χαμένη υπόθεση, το φωτοστέφανο της αλήθειας εύκολα στέφει ένα ψέμα που κρίνεται άξιο για κάθε θυσία και το στηρίζει μια ομόφωνη ανυποληψία.

γ) Η συνήθεια να κολάζεται ποινικά ο αναθεωρητισμός, προσέδωσε μια ιερή διάσταση στην ιστορική πραγματικότητα του εβραϊκού μαρτυρολογίου, που καθόλου δεν χρειαζόταν να καθιερωθεί θρησκευτικά, παρά μόνο για να το χρησιμοποιεί η καταπιεστική πολιτική που ασκεί η ισραηλινή κυβέρνηση απέναντι στους Παλαιστίνιους και να το εκμεταλλεύεται ένα φιλοχρήματο επιχειρηματικό πνεύμα όπως αυτό που περιγράφει ο Νόρμαν Φινκελστάιν στο βιβλίο του *Η βιομηχανία του ολοκαυτώματος*, ανεξάρτητα από τα αμφισβητήσιμα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει.

δ) Το δικαίωμα να εκφράζει κανείς ατιμώρητα ανοησίες, ή προσβολές, έχει την τάση να τις οδηγεί στην υπερβολή, όπου διαλύονται από μόνες τους.

Οι παρεκκλίσεις μιας σκέψης είναι εξίσου διδακτικές με την ευθεία οδό των ανεπιφύλακτων προσχωρήσεων. Είναι τόσες οι πόρτες που οδήγησαν στο παρελθόν στη βαρβαρότητα, ώστε είναι χρήσιμο είναι να τις γνωρίζουμε και να διακρίνουμε αυτές που αναμφίβολα θα μας οδηγήσουν και αύριο σε ολέθριες καταστάσεις. Όταν διατηρούμε στη μνήμη μας τους παραλογισμούς μας, κρατάμε επίσης και το κλειδί μιας ιστορίας χωμένης βαθιά μέσα στην πανοπλία της, που θέλουμε να την ανοίξουμε σε πιο καθαρό αέρα.

Από την άλλη μεριά, ο παλιός κόσμος στον επιθανάτιο ρόγχο του τινάζεται πότε πότε και προχωρεί σε ιδεολογικά πιασμάτια που είναι ευοίωνα σημάδια της αναπόφευκτης εξαφάνισής του. Οι επιμελητές ενός θεάματος που ο κόσμος αυτός προσφέρει εν είδει πραγματικότητας, αισθάνονται πειστικά την ανάγκη ύπαρξης εικονοκλασιών, προκειμένου να ανανεώσουν μια εικονογραφία καταδικασμένη να απαρχαιώνεται με ολοένα και πιο γρήγορους ρυθμούς. Η εξουσία των ΜΜΕ στρατεύει υπό το λάβαρο των μισοφορικών της ελευθεριών ετερόκλητες αντινομικές απόψεις και συνιστά στον καθένα ξεχωριστά να αποκτήσει φήμη παίζοντας τον Ηρόστρατο, υποστηρίζοντας το μισογυνισμό, τους βιασμούς, την παιδική πορνεία, το μίσος, την απονέκρωση, τη ρύπανση, την καταστροφή των δασών, την τυραννία, τη θρησκεία, το θάνατο, κοντολογής εκείνον το συρφετό αξιών που μπαλώθηκαν όπως όπως και που οι καινούριοι προσανατολισμοί του ζώντος απομακρύνουν σιγά σιγά από το δρόμο του.

Η αρπακτικότητα υπήρξε για τόσο πολύ καιρό ο νόμος, ο κανόνας, το μέτρο αποτίμησης του όντος, ώστε, ενώ αργά, υπερβολικά αργά, δέχεται βολές από τις ανθρώπινες αξίες, παρέχει στον εαυτό της το δικαίωμα να μην υποτάσσεται,

να απειθεί και να εναντιώνεται στην κυριαρχία του ζώντος που θέλει να την καταργήσει. Ας είναι! Η τυραννία και η βαρβαρότητα ας συνεχίσουν να ασκούν το δικαίωμά τους στον ελεύθερο λόγο για να καταστρέψουν την ελευθερία, ας είναι όμως πια ξεκάθαρο ότι στο όνομα αυτής της ελευθερίας που τους αναγνωρίζουμε, θα τις καταστήσουμε ανίκανες να την καταργήσουν!

Το ζητούμενο δεν είναι να αγανακτεί κανείς απέναντι σε άτομα ή κοινότητες που αντιδρούν με πισωγυρίσματα, αλλά να εξάγει τα ανάλογα διδάγματα: η πρωτοκαθεδρία που επιθυμούμε να αποδώσουμε στη ζωή και η εκλέπτυνση των επιθυμιών θα προκύψουν περισσότερο από την ελκτική τους δύναμη παρά από την απαγόρευση αυτού που τις απειλεί.

Στον αγώνα ενάντια στη βαρβαρότητα, η ανάγκη να καταφεύγει κανείς στην κατασταλτική βία υποδεικνύει ότι η δημιουργική βία απέτυχε στο σχέδιό της να ενισχύει αδιάκοπα το ζων.

Η συγκρότηση της ατομικής ύπαρξης, στην οποία προσηλώνεται ο καθένας συνειδητά ή ασυνείδητα, δεν έχει, στο πλαίσιο των συγκρούσεων όπου η καθημερινή ιστορία υφαίνεται και ξηλώνεται αδιάκοπα, καλύτερο εγγυητή από το ενδιαφέρον και την επαγρύπνηση απέναντι στα ορμέφυτά μας για ζωή και απέναντι στις συνθήκες που άλλοτε τα ενισχύουν και άλλοτε τα μετατρέπουν σε αυτοκτονική αντίδραση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV

Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΕΠΑΓΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΕΝΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΕΞΑΓΕΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΑΝΤΟΥ ΟΠΟΥ ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΖΩΝΤΟΣ ΠΛΗΤΤΟΝΤΑΙ Ή ΑΠΕΙΛΟΥΝΤΑΙ

Η ΒΑΡΒΑΡΟΤΗΤΑ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ να διαθέτει ούτε άσυλο ούτε προστασία που να της επιτρέπουν να διαιωνίζεται ατιμώρητα. Οι τοίχοι ενός σπιτιού ή μιας ιδιοκτησίας, η ιδιωτική ζωή μιας οικογένειας, οι φραγμοί που υψώνει μια ομάδα, μια αίρεση ή μια συντεχνία, τα σύνορα μιας πατριάς ή ενός λαού, τίποτα δεν πρέπει να εμποδίζει τις κραυγές των καταπιεζόμενων αθώων να συνεγείρουν τις συνειδήσεις και να βρίσκουν τη βοήθεια που αποζητούν.

Το απαράγραπτο για τον καθένα δικαίωμα να διαθέτει το μυστικό του κήπο, όπου κανείς δεν μπορεί να εισχωρήσει αν δεν προσκληθεί, δεν πρέπει να συγχέεται με έναν τόπο όπου θα διαπράττονταν ωμότητες ενάντια σε ανθρώπους ή ζώα, ή θα καταστρεφόταν το φυσικό περιβάλλον. Τίποτα δεν πρέπει να εμποδίζει την εισβολή της ζωής και τη θέλησή της να απαλλαγεί από ό,τι θλίβει και της εναντιώνεται.

Δεν χρειάζεται να ανακατευόμαστε στη μύχια πνευματική ζωή των ατόμων. Αν όμως από τις φαντασιώσεις τους, από τις νοσηρές τους ιδέες, από τις πεποιθήσεις τους, από την αρπακτική τους φαντασία απορρέει μια συ-

μπεριφορά που βλάπτει ένα παιδί, μια γυναίκα, έναν άντρα, μια κοινωνία η οποία ενδιαφέρεται να φτάσει σε περισσότερη ανθρωπιά, αγάπη και τρυφερότητα, τότε η ανθρωπιστική παρέμβαση έχει το δικαίωμα να αποκαλύψει τα κρησφύγετα της ατιμίας για να τα φέρει στο φως και να τα εξουδετερώσει. Είναι καιρός ο άνθρωπος να καταργήσει το δίκαιο του ισχυρότερου και του πονηρότερου και να σπάσει παντού τα ολέθρια δεσμά του αντανάκλαστικού της αρπακτικότητας.

Δεν θέλουμε πια μυστικά που δημιουργούν εξαρτήσεις, ραδιουργίες, που υποκριτικά θεωρούν σαν δεδομένη την ανικανότητα να κατανοεί κανείς και να αντιμετωπίζει την πραγματικότητα.

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

Κανένα απόρρητο δεν πρέπει να περιορίζει την ελεύθερη έκφραση σε θέματα δημόσιου συμφέροντος. Δεν υπάρχει παραβίαση κρατικού μυστικού, αντιθέτως το κρατικό μυστικό παραβιάζει το απαράγραπτο δικαίωμα του πολίτη να μην αγνοεί ό,τι τον αφορά και τον δεσμεύει. Η διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων δεν μπορεί να λείπει στους διοικούμενους ότι υπάρχουν απόρρητα, αφού αυτοί πρέπει να είναι οι μόνοι που ωφελούνται απ' αυτές.

Η ελεύθερη έκφραση έχει τη δύναμη να εμποδίσει την εξύφανση στα υπουργικά γραφεία και στις κρατικές υπηρεσίες εγκλημάτων όπως συνέβη στο παρελθόν με τη δολοφονία του Πατρίς Λουμούμπα, που διαπράχθηκε κατ' εντολήν της βελγικής κυβέρνησης, τις σφαγές στη Ρουάντα, που οι Γάλλοι επικεφαλής γνώριζαν ότι επίκεινται, την

εθνοκάθαρση που αποφάσισε ο Μιλόσεβιτς, τη συντριβή της Τσετσενίας από τη μαφία που κυβερνάει τη Ρωσία...

Γιατί να ανεχτούμε έτι περαιτέρω μια αδιαφάνεια που συντηρείται εθελουσίως και να την αφήσουμε να καλύπτει ενέργειες που σαν στόχο έχουν την εκμετάλλευση των πολιτών; Τα καταφύγια εμπιστευτικών εκμυστηρεύσεων που λειτουργούν σαν θωρακισμένοι θάλαμοι για τα κονσόρτσιουμ και τις εταιρείες στις εκστρατείες τους για κέρδη, δεν έχουν κανένα λόγο ύπαρξης σε μια κοινωνία αποφασισμένη να διαχειρίζεται τα συμφέροντά της προς όφελος αποκλειστικά και μόνο όσων την συναποτελούν.

Η προώθηση μιας πιο έντιμης διαχείρισης των δημοσίων πραγμάτων (res publica) είναι μια πράξη του πολίτη ο οποίος δεν ανέχεται πλέον τα μυστικά κονδύλια, τις μίζες, τις μυστικές ενέργειες των διεθνών χρηματοοικονομικών δυνάμεων και των τοπικών τους επιτετραμμένων, την αναγωγή σε κάτι το τετριμμένο των καταχρήσεων και της λωποδυσίας στα οποία επιδίδονται σε αγαστή σύμπνοια οι διαδοχικές κυβερνήσεις, επ' ονόματι της εθνικής ή ευρωπαϊκής πολιτικής.

Κάθε περίπτωση πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ιδιαίτερη και με βάση την ενδεχόμενη χρησιμότητά της για την ευημερία του πολίτη. Το απόρρητο του κατασκευαστή υπακούει στους μηχανισμούς αποδοτικότητας της προσφοράς και της ζήτησης. Δεν δικαιολογείται από τη στιγμή που το όνομα του εφευρέτη αναφέρεται και του καταβάλλεται αποζημίωση ικανή να τον απαλλάξει από τις υλικές σκοτούρες χωρίς να απαιτείται εμπορική εκμετάλλευση. Το προτέρημα του δημιουργού δεν έγκειται στο να θέτει στη

40 διάθεση όλων τα ευεργετήματα της εφεύρεσής του;

Θέλουμε ένα προϊόν ή μια υπηρεσία, που προτείνεται στο όνομα του κοινού καλού, να έχει απόλυτη διαφάνεια, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να απορρίπτεται αν βλάπτει, ή να υιοθετείται αν χρησιμεύει ή ευχαριστεί.

Το *ιατρικό απόρρητο* έγκειται στην προσωπική σχέση του γιατρού με τον ασθενή του. Η διακριτικότητα όμως δεν έχει πια θέση όταν ένας δημόσιος άνδρας την επικαλείται για να κρύψει από τους πολίτες ότι τους εξαπατά και τους λέει ψέματα συνειδητά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση η υποχρέωση επιφύλαξης, αλλά ο φетиχισμός του απόρρητου.

Ανάλογος σεβασμός δεν χωράει ούτε για τα *ιερά αιρέσεων* ή *θρησκευτικών κοινοτήτων* όπου, μακριά από κάθε βλέμμα, κάποιοι κακομεταχειρίζονται άλλους. Ούτε για τα *εργαστήρια* όπου γίνονται πειράματα με το γενετικό υλικό, τα οποία έχουν παραγγείλει οι μαφίες της φαρμακοβιομηχανίας. Ούτε για τους *ιδιωτικούς ή κρατικούς οργανισμούς* όπου μαγειρεύονται δοσοληψίες, διαπράττονται λογιστικές καταχρήσεις, εκπαιδεύονται μικροί και μεγάλοι εγκληματίες. Ούτε για τα στρατιωτικά γραφεία που προστατεύονται από το *απόρρητο για λόγους εθνικής άμυνας*. Άμυνα από ποιον και πώς; Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να ενημερώνεται σχετικά.

Οι άνθρωποι της θρησκείας μπορεί να επικαλούνται το *απόρρητο της εξομολόγησης*, η δοσοληψία όμως ανάμεσα στον εξομολόγο και τον πιστό που του εμπιστεύεται τα κρίματά του χάνει την προσωπική της διάσταση και παίρνει πια τη μορφή της *ομερτά*, του νόμου της σιωπής που επιβάλλουν οι οργανώσεις της μαφίας, όταν, με την απόκρυψη πληροφοριών, χρησιμεύει για την κάλυψη απάνθρωπων συμπεριφορών, όπως οι βιασμοί παιδιών, που οι κύκλοι της

καθολικής Εκκλησίας αντιμετώπισαν επανειλημμένα ως έλασσον κακό σε σχέση με την κακή φήμη που θα βάραινε τον κλήρο αν καταγγέλλονταν.

Με λίγα λόγια, είναι θεμελιώδες δικαίωμα του πολίτη να εξιχνιάζει κάθε μυστικό που μπορεί να τον βλάψει: το *απόρρητο μιας πολιτικής* την οποία αυτός θα έπρεπε να διαχειρίζεται κατά κύριο λόγο, το *απόρρητο των επιχειρήσεων* όπου ο δόλος είναι το μόνο επιβεβαιωμένο κίνητρο, το *απόρρητο της επιστημονικής έρευνας* όπου η αποδοτικότητα υπερισχύει έναντι του κινδύνου να υπάρξουν βλαβερές συνέπειες.

Η διαφάνεια πρέπει να εξουδετερώνει την εξουσία της κερδοσκοπίας που θέλει να βασιλεύει παντού. Είναι υπόθεση της ελεύθερης έκφρασης να ρίχνει φως στους μυστικούς λογαριασμούς, να καταγγέλλει τα μυστικά κονδύλια, να ερευνά τους τραπεζικούς λογαριασμούς, να δημοσιεύει τις φορολογικές δηλώσεις και τα εισοδήματα των αφεντικών, των πολιτικών ανδρών και οποιουδήποτε ασκεί εξουσία ή επιζητεί τη διαχείριση του δημόσιου χρήματος. Δεν θέλουμε άλλο απόρρητο από το απόρρητο της καρδιάς και της αγάπης, αυτό ακριβώς που παραβιάζει συνεχώς η κρυφή εξουσία της αρπακτικότητας με κάθε της μορφή.

Μέχρι και το *απόρρητο μιας αστυνομικής έρευνας* δεν πρέπει να το βαρύνει η μυστικότητα. Η ευαισθησία απέναντι στο ζων και η συνείδηση της προόδου του ανθρώπου αποδεικνύονται απαραίτητες κυρίως στον τομέα της καθημερινής ασφάλειας, στην αποκάλυψη των βάρβαρων πράξεων, στον εντοπισμό των λωποδυσιών και των παραβάσεων καθήκοντος.

Το να γνωρίζει κανείς πώς προχωρεί μια δικαστική έρευνα, το να συλλέγει αποδείξεις ως άτομο, το να διεξάγει ο ίδιος παράλληλη έρευνα, το να πληροφορείται για ποιο λόγο μια έρευνα δεν προχωρεί και ποιες πιέσεις την εμποδίζουν να ολοκληρωθεί πρέπει όχι να στηρίζουν, αλλά να βάλλουν εναντίον της λεγόμενης λαϊκής δικαιοσύνης, που σχετίζεται με τη δημαγωγία και στην οποία τείνει να υποδουλωθεί ένας αστυνομικός μηχανισμός που δεν ενδιαφέρεται τόσο για το καλό των πολιτών όσο για το καλό μιας συντεχνίας με την οποία ερωτοτροπεί η πελατειακή πολιτική τόσο της αριστεράς όσο και της δεξιάς.

Πώς να εξαλείψει κανείς το πνεύμα κατάδοσης και καταπίεσης, τόσο πρόθυμο να ξορκίσει τους μυστικούς δαίμονες της καθημερινής μνησικακίας, υποδεικνύοντας αποδιοπομπαίους τράγους και υποκινώντας σε λιθοβολισμούς είτε μέσω των ΜΜΕ είτε πραγματικούς; Και πώς, ταυτόχρονα, να εμποδίσει τη δολοφονία, το βιασμό, την απρόκλητη επίθεση, τη ληστεία, τις υπεξαιρέσεις να κάνουν θραύση, τη στιγμή που η απόλυτη προτεραιότητα για το χρήμα και το κέρδος στρώχνει προς όλα αυτά, χωρίς να ξέρουμε πλέον αν είναι ηθικά ή ανήθικα;

Η ελεύθερη έκφραση σε θέματα πάλης ενάντια στην εγκληματικότητα δεν πρέπει άραγε να ξεπερνάει την αντίληψη που εξομοιώνει την κοινωνία με τόπο κυνηγιού όπου βασιλεύει ο νόμος του ισχυρότερου και του πονηρότερου και όπου αστυνόμοι και κακοποιοί αποτελούν εμβληματικές μορφές;

Η προπαγάνδα περί τάξης και ασφάλειας μετά χαράς αναφέρει τα προάσια, τις συνοικίες, τη ζούγκλα των πόλεων όπου η αστυνομία δεν τολμάει πια να εισέλθει. Η πρόκληση δεν θα ήταν ακριβώς να καταστούν τόποι όπου πε-

ριπτεύει η παρουσία και η επέμβαση των δυνάμεων καταστολής; Ο λόγος που, στο όνομα της ελεύθερης έκφρασης, καλεί στον πολλαπλασιασμό των αστυνομικών και των καταδοτών, πρέπει άραγε να καταπνίγει την αναζήτηση άλλων οδών, τις σκέψεις για συλλογικές μορφές παρέμβασης που μπορούν να προωθήσουν μια πιο ανθρώπινη συμπεριφορά και να δημιουργήσουν, ακόμα και κάτω από τις πιο αποθαρρυντικές κοινωνικές συνθήκες, χώρους ελεύθερους από τη δικτατορία του κέρδους, ζώνες στις οποίες ούτε άντρας ούτε γυναίκα ούτε παιδί θα φοβούνται τις ωμότητες που γεννούν η καταπίεση, η αθλιότητα, η ανία, η απελπισία, η διάψευση;

Ποια εκστρατεία Τύπου θα βοηθήσει, με ελάχιστη πρωτοβουλία και φαντασία, να αποδοθούν ξανά οι δρόμοι στους ανέμελους περιπατητές και στα παιχνίδια των παιδιών, να ομορφύνουν προσφέροντας στους κατοίκους τα μέσα που θα τους καταστήσουν πιο γοητευτικούς –γιατί τίποτα δεν αποθαρρύνει περισσότερο τους βανδαλισμούς από την ομορφιά–, να πολλαπλασιαστούν τα σχολεία με τάξεις δώδεκα το πολύ μαθητών, να διαμορφωθούν περισσότεροι πεζόδρομοι, να βελτιωθούν και να είναι δωρεάν τα δημόσια μέσα μεταφοράς, να προωθηθούν τα αυτοκίνητα με μη ρυπογόνους κινητήρες, να εξασφαλιστεί το δικαίωμα της κατοικίας σε όλους, να αποθαρρυνθεί η πολεοδομική δημιουργία γκέτο πλούσιων και φτωχών, να εξυγιανθούν οι ισοί της πόλης δημιουργώντας παντού χώρους πρασίνου;

Περιβαλλοντική ανάπλαση σημαίνει να επανακτήσει την επικράτεια της πόλης και της υπαίθρου ένας πληθυσμός που απελευθερώνεται από τα αντανάκλαστικά του φόβου και της αρπαγής, που τολμάει να είναι παρών όχι για να καταστείλει, αλλά για να αποτρέπει την εγκληματι-

κότητα, αναπτύσσοντας τη συνείδηση μιας αλληλέγγυας παρέμβασης που δεν είναι διατεθειμένη να ανεχθεί καμιά απρόκλητη επίθεση.

Εδώ ακριβώς, στην απελευθέρωση περιοχών που κατά παράδοση είναι υποταγμένες στη σιωπηρή συννεοχή του εγκλήματος και της αστυνομικής καταστολής, θα βρουν τα δικαιώματα του ανθρώπου την πραγματική τους βάση, και όχι στα κυβερνητικά γραφεία όπου η πραγματικότητα γίνεται αντιληπτή κατ' αρχήν με όρους στατιστικών και κόστους.

Η ελεύθερη έκφραση περιλαμβάνει, για τον καθένα που κρίνει ότι υφίσταται κακομεταχείριση ή διαπιστώνει ότι την υφίστανται άλλοι, το δικαίωμα να ακούγεται, να επεμβαίνει χωρίς κυρώσεις και να καλεί την κοινότητα σε βοήθεια. Ο καθένας έχει πια το ελεύθερο να θέτει τέρμα σε κάθε αναξιοπρέπεια και να αναμειγνύεται παντού όπου το ζων προσβάλλεται ή υφίσταται κακομεταχείριση. Ο δικαστής Γκαρζόν που κατηγορεί τον στρατηγό Πινοσέτ για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, ο κτηνίατρος Βαν Όππεμ που δολοφονείται επειδή κατήγγειλε τη μαφία των ορμονών η οποία δρούσε στη σκιά των μεγάλων λόμπι της αγροτοβιομηχανίας, η Καρίν και ο Τζίνο Ρούσο, γονείς δολοφονημένων κοριτσιών, που εκδηλώνουν την αντίθεσή τους στη θανατική ποινή και μάχονται ενάντια σε ένα σύστημα που κάνει το παιδί θύμα μιας γενικευμένης αρπακτικότητας, ο Ολλανδός υπάλληλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που απολύθηκε επειδή κατήγγειλε καταχρήσεις εκ μέρους της Κομισιόν, αποτελούν παραδείγματα που θα άξιζε να έχουν ένα όλο και μεγαλύτερο ακροατήριο και να πυροδοτούν εκστρατείες Τύπου εξίσου παθιασμένες με αυτήν του Ζολά όταν εκτό-

ξευε το «κατηγορώ» του στα μούτρα μιας υποκρίτριας κοινωνίας. Το θέμα μας δεν είναι να υποδείξουμε τους υπεύθυνους προκειμένου να διωχθούν από λαϊκά δικαστήρια, αλλά να εξαρθρώσουμε τις μεθόδους διαφθοράς που διαθέτει εγγενώς κάθε οργανισμός όταν λειτουργεί με βάση τις επιταγές της αποδοτικότητας.

Όλο και συχνότερα πολίτες αντιτίθενται στην ερήμωση ενός τοπίου, στην εγκατάσταση ρυπογόνων βιομηχανιών, στην καταστροφή της πανίδας και της χλωρίδας, στις μηχανορραφίες των πολυεθνικών που εξαγοράζουν τις εθνικές και τοπικές αρχές για να πολλαπλασιάσουν τις ζώνες κέρδους. Φωνές υψώνονται και απαιτούν να προχωρήσουν οι πάμπολλες έρευνες που θάφτηκαν, επειδή εμπλέκουν πλούχοντες και αμφισβητούν τη νοοτροπία της κερδοσκοπίας. Όλο και περισσότεροι δημόσιοι υπάλληλοι, αγανακτισμένοι με τις καταχρήσεις εκ μέρους πολιτικών και κερδοσκοπών που υποπίπτουν στην αντίληψή τους, διοχετεύουν τις σχετικές αποδείξεις σε δημοσιογράφους που ερευνούν το θέμα, κινδυνεύοντας να υποστούν απειλές, επιθέσεις, διοικητικές ή δικαστικές κυρώσεις.

Ο δημόσιος λόγος δεν ταυτίζεται άραγε πλήρως με την ελευθερία των προσώπων όταν αναλαμβάνει την υπεράσπισή τους και προωθεί τη θέλησή τους για διαφάνεια;

Από την άλλη πλευρά, δεν δικαιολογούμαστε όταν λέμε πως η ελεύθερη έκφραση ακυρώνεται όταν πνίγει μέσα σε κύματα άχρηστων ειδήσεων μια πληροφορία ωφέλιμη για την πρόοδο του ανθρώπου, συντηρώντας έτσι το αίσθημα αδιαφορίας και ανημπόριας που έχει τόσο καλά διαδώσει η δικτατορία του κέρδους;

Είναι λυπηρό που σε θέματα κακομεταχείρισης γυναικών ή παιδιών, μόλυνσης του περιβάλλοντος, καταστροφής

τοπίων, σφετερισμού των δημόσιων αγαθών, χρηματοοικονομικών πράξεων που βλάπτουν το δημόσιο τομέα, αρπακτικών ηθών, που λυμαίνονται από τη Γουόλ Στρητ μέχρι τα προάστια, καμιά πληροφόρηση δεν υπογραμμίζει, με επιμονή αντίστοιχη και προς την αντίθετη κατεύθυνση από το *Delenda Carthago** του Κάτωνα, ότι κάτι θα μπορούσε να γίνει για να δημιουργηθούν οι όροι μιας πιο ανθρώπινης κοινωνίας.

Απέναντι στο φетиχισμό του χρήματος, η ηθική, όσο αναγκαία κι αν είναι, αποδεικνύεται ανεπαρκής. Είναι εξίσου μάταιο να ελπίζεις ότι θα εισαγάγεις ηθικά κριτήρια στις επιχειρήσεις με το να προτρέπεις να λάβει περισσότερα μέτρα υγιεινής κάποιος που ζει σε σκουπιδοτόπο. Από την άλλη μεριά, τίποτα δεν είναι πιο πολύτιμο από το να υπάρχει η ελευθερία του λόγου για όλους, ώστε να ανθήσουν καινούριες ιδέες που θα διέπουν την ανάπτυξη της ατομικής ύπαρξης και της κοινωνίας την ώρα που καταρρέει από τα μέσα ένα σύστημα θεμελιωμένο στην αποκλειστική αναζήτηση του χρήματος, το οποίο διαλύει τις δημόσιες υπηρεσίες, κάνει πλάτες στις μαφιόζικες τακτικές, γενικεύει τη λαποδυσία, παράγει την εγκληματικότητα και την ιδεολογία της τάξης και ασφάλειας, βάζει τα παιδιά να δουλεύουν και τα παραδίδει στις θλιβερές ακολασίες της jet society, νεκρώνει την ευαισθησία, διαδίδει το μηδενισμό της ανίας και της απόγνωσης.

* Σ.τ.Μ. Ο Κάτων ο Πρεσβύτερος (234-147 π.Χ.), που υπήρξε μεταξὺ άλλων τιμητής στη Ρώμη, θεωρώντας την Καρχηδόνα επικίνδυνο αντίπαλο για τους Ρωμαίους, συνήθιζε να κλείνει τους πολιτικούς του λόγους, ανεξαρτήτως περιεχομένου, με τη φράση: *Ceterum censeo Carthaginem esse delendam* (κατά τα άλλα κρίνω ότι η Καρχηδόνα πρέπει να καταστραφεί).

Μόνον αν δώσουμε το προβάδισμα στη χαρά του να είναι κανείς άνθρωπος και στον εκλεπτυσμό όλων των απολαύσεων της ζωής θα ακυρώσουμε τη διαφθορά του ζώντος από το χρήμα, βοηθώντας έτσι στην εξέλιξη του ανθρώπου που μέχρι στιγμής δεν έχει καθόλου προοδεύσει, ξεκινώντας από τους τελετουργικούς λιθοβολισμούς στις νεολιθικές κοινωνίες και φθάνοντας στις σφαγές στη Ρουάντα.

Η ανθρώπινη ευαισθησία δεν χρειάζεται να επιτιμά ό,τι καταδικάζει, αλλά να επεμβαίνει παντού για να εξασφαλίσει την πρωτοκαθεδρία της. Δεν θέλουμε μια πολιτεία δικαστών και καταδοτών, θέλουμε μια κοινωνία στην οποία να μην μπορεί να διαπράττεται καμιά πράξη αντίθετη στην ανθρωπιά. Η θέληση για διαφάνεια αναιρεί το πνεύμα του καταδότη. Ο καλύτερος τρόπος να αποθαρρύνεις τους συκοφάντες είναι να καθιστάς τα πάντα γνωστά στους πολίτες.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες δέχονται ότι ο Τύπος οφείλει να έχει το ελεύθερο να δημοσιεύει ειδήσεις που προέρχονται από οποιαδήποτε πηγή, χωρίς την παραμικρή λογοκρισία. Η προστασία που απολαμβάνει ο τύπος του επιτρέπει να αποκαλύπτει τα κρατικά μυστικά και να πληροφορεί σχετικά τους πολίτες. Στη Γερμανία ο δικαστής μπορεί να αγνοήσει την άρνηση της κυβέρνησης και να επιτάξει έγγραφα που φυλάσσονται μυστικά.

Ο καθένας έχει δικαίωμα σε μια πληροφόρηση που καταγγέλλει τόσο τις ραδιοουργίες των κερδοσκοπικών και πολιτικών λόμπι όσο και των εγκληματικών εταιριών, που, εκτός των άλλων, μοιράζονται το ίδιο πνεύμα ή και το ίδιο περιβάλλον. Δουλειά μας είναι να εισχωρήσουμε στα φρούρια της απαγόρευσης, που είναι κυρίως τα φρούρια του χρήματος, για να τα κατεδαφίσουμε.

Καθώς το κράτος πρόνοιας, που έτρεφε χθες ακόμα την ψευδαίσθηση ότι προστατεύει και υπηρετεί το λαό, παραχωρεί τη θέση του σε μια συνωμοσία ιδιωτικών συμφερόντων, η παραίτησή του μεταβιβάζει εκ των πραγμάτων σε ομάδες πολιτών το έργο να διαχειρίζονται προς το συμφέρον όλων τα δημόσια πράγματα και αγαθά, που παραχωρήθηκαν, στο όνομα της ιδιωτικοποίησης, στις πολυεθνικές, οι οποίες τα νέμονται προς ίδιον όφελος και τα διαλύουν.

Μπορούμε να υπερασπιζόμαστε και να ασκούμε την ελεύθερη έκφραση χωρίς να υπερασπιζόμαστε, παντού όπου απειλούνται, τις ατομικές ελευθερίες; Μέσα σε αυτό το πνεύμα άραγε δεν πρέπει να επινοήσουμε εκ νέου τις έννοιες της πληροφορίας και της επικοινωνίας;

Η ανθρωπιστική παρέμβαση δεν θα αποφύγει την προσφυγή στη βία αν δεν δημιουργήσει εκείνες τις καταστάσεις που ευνοούν και εκλεπτύνουν τις ανθρώπινες σχέσεις. Αν δεν υπάρχει πολιτική πρόληψης, αυτή η παρέμβαση εκτίθεται στην απάτη να υπερασπίζεται οικονομικά συμφέροντα με το πρόσχημα της υπεράσπισης του ανθρώπου.

Η χρήση της απειλής και της κατασταλτικής βίας προδίδει, στην καλύτερη περίπτωση, έλλειψη επαγρύπνησης και, στη χειρότερη, οπισθοχώρηση της ευαισθησίας απέναντι στο ζων και εκ νέου ανάδυση του αντανάκλαστικού του θανάτου. Το είδαμε στις μαφιόζικες συγκρούσεις ανάμεσα στις εθνότητες της Γιουγκοσλαβίας ή του Αφγανιστάν, το βλέπουμε στους πολέμους του πετρελαίου όπου, με το πρόσχημα της σωτηρίας στρατιωτών (που επέλεξαν αυτοβούλως το επάγγελμα να σκοτώνουν, γνωρίζοντας ότι διατρέχουν τον κίνδυνο να σκοτωθούν), η ανθρωπιστική επιχεί-

ρηση δεν διστάζει να εφαρμόσει την αρχή του Σιμόν ντε Μονφόρ* «Σκοτώστε τους όλους, ο Θεός θα αναγνωρίσει τους δικούς του!», πειραματιζόμενη με όπλα μαζικής καταστροφής, που βγάζουν το κόστος κατασκευής τους σε βάρος των άμαχων πολιτών.

Είναι στη λογική και προς το συμφέρον των δυνάμεων καταστολής, που δρουν υπό τη σημαία της ανθρωπιστικής αυταρέσκειας, να αφήνουν την κατάσταση να φτάνει στο απροχώρητο ώστε να επεμβαίνουν σύμφωνα με τη στρατιωτική και αστυνομική παράδοση, άνευ των οποίων θα έχαναν προφανώς το λόγο ύπαρξής τους.

Η προσφυγή στην ποινική ή ένοπλη καταστολή, όσο δικαιολογημένη κι αν φαίνεται λόγω της επείγουσας ανάγκης να αναχαιτιστεί κάθε ρατσιστική, ξενόφοβη, σεξιστική βία, εκφράζει την έλλειψη μιας εκ των προτέρων επέμβασης. Ο μόνος τρόπος να προφυλαχθεί κανείς είναι να κάνει έκκληση στην ατομική και συλλογική δημιουργικότητα και να καταλάβει όποιο περιβάλλον γεννά το έγκλημα, προκειμένου να εγκαταστήσει εκεί δομές που καθιστούν αδύνατη την άσκηση της βαρβαρότητας.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

Η ιδιωτική ζωή των προσώπων πρέπει να παραμένει απαράβιαστη, εκτός από τρεις περιπτώσεις: όταν κρύβει πρά-

* Σ.τ.Μ. Ο Simon de Montfort (1150-1218), Γάλλος πολεμιστής και σταυροφόρος, έλαβε μέρος στους Αλβιγινούς πολέμους εναντίον των Καθαρών της νότιας Γαλλίας, θρησκευτικού κινήματος που διαδόθηκε από τον 10ο μέχρι τον 15ο αιώνα στη Νότια και Δυτική Ευρώπη και πατάχθηκε σαν αίρεση από τη δυτική Εκκλησία και την Ιερά Εξέταση.

ξεις αντίθετες προς την ανθρωπιά, όταν επιλέγει να επιδεικνύεται χωρίς αναστολές, όταν διαδίδει, με εικόνες ή μαρτυρίες, γεγονότα τέτοιας φύσης, που επιτρέπουν να συνειδητοποιεί κανείς τις απαράδεκτες συνθήκες στις οποίες υπόκεινται ένα άτομο ή μια κοινότητα.

Η πρώτη περίπτωση εμπίπτει στην αρχή της ανθρωπιστικής παρέμβασης, σύμφωνα με την οποία η βαρβαρότητα δεν έχει κανένα δικαίωμα να αποκρύπτεται, να βρῖσκει καταφύγιο, να προστατεύεται.

Στη δεύτερη περίπτωση χαρακτηριστική είναι η επιδειξιμανία κάποιων, οι οποίοι επιλέγουν να αποκαλύψουν τις καθημερινές τους κινήσεις σε εκατομμύρια θεατές μέσα από πανοραμικές κάμερες και εγκαθιστούν έτσι εθελουσίως το σύστημα επιτήρησης που ο Τζωρτζ Όργουελ είχε παρουσιάσει, ονομάζοντάς το «το μάτι του Μεγάλου Αδελφού», ως το ακαταμάχητο όπλο μιας εξουσίας που χρησιμοποιεί την τεχνολογία για να επιβάλει τον ολοκληρωτισμό.

Υπό ποία έννοια οι αστέρες του καλλιτεχνικού, του αθλητικού, του πολιτικού στερεώματος, που δεν διστάζουν να αποκαλύπτουν την ιδιωτική τους ζωή όταν αυτή ενισχύει την εικόνα τους, δικαιολογούνται να αγανακτούν όταν τους προβάλλουν με τρόπο που τους εξυπηρετεί; Είναι άραγε τόσο αφελείς ώστε να αγνοούν ότι μια κακή φήμη είναι προτιμότερη από τη σιωπή, δεδομένου ότι αναστέλλει κατά τρόπο θεόσταλτο τη λήθη, εκ μέρους των ΜΜΕ, στην οποία θα περιπέσουν αργά ή γρήγορα;

Η λύσσα τους να παραμείνουν κάτω από το φως της δημοσιότητας δεν αντιστοιχεί στο θράσος τους να στηλιτεύουν την αδιακρισία αδίστακτων δημοσιογράφων, στους

οποίους οφείλουν την ύπαρξή τους. Οι παπαράτσι, άλλωστε, αποτελούν απλώς τη γελοία εκδοχή μιας πληροφορίας που χρησιμοποιείται κατάλληλα για να τροφοδοτεί το θέαμα ενός κόσμου όπου ο καθένας καλείται να απενίξει το εντυπωσιακό μασκάρεμα της μηδαμινότητάς του.

Από την άλλη πλευρά, ρίχνοντας περισσότερο βάρος στο ταλέντο παρά στη φήμη, σίγουρα προστατεύεσαι από το νεφέλωμα της εικόνας του εαυτού σου, αφού ό,τι λάμπει σήμερα, μπορεί να θαμπώσει αύριο. Οι πραγματικοί καλλιτέχνες γνωρίζουν άριστα πώς να διαφυλάσσουν τα γνήσια αισθήματά τους καλλιεργώντας, σύμφωνα με το παράδοξο του ηθοποιού, την τέχνη να τα επιδεικνύουν επί σκηνής συνεπαίρνοντας το κοινό.

Η τρίτη περίπτωση έχει να κάνει περισσότερο με την ευαίσθητη νοημοσύνη, αφού το ζήτημα είναι να διακρίνει κανείς ανάμεσα στην καταγγελία του απαράδεκτου και τη νοσηρή ενατένιση μιας συμφοράς που ρίχνεται βορά στον οίκτο.

Ο συγκινησιακός κλονισμός από τις φωτογραφικές μαρτυρίες των φρικαλεοτήτων που διέπραξε ο αμερικάνικος στρατός στο Βιετνάμ, συνέβαλε αποφασιστικά στο να ξεσηκωθεί η κοινή γνώμη εναντίον της πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών. Ακόμα και σήμερα, η ύστατη κραυγή των εκτελουμένων του *Dos de mayo*,^{*} όπως τους ζωγράφησε ο Γκόγια, κατά τις σφαγές που διέταξε ο οπαδός του Βοναπάρτη

* Σ.τ.Μ. Ο Γκόγια απathanάτισε σε δύο πίνακες με τίτλο *Dos και Tres de Mayo* (δύο και τρεις Μαΐου) την εξέγερση του ισπανικού λαού εναντίον του ναπολεόντιου στρατού που κατέφθασε στην Ισπανία μετά την κατάρρευση της ισπανικής μοναρχίας.

Μυρά, συνεχίζει να αποτελεί το σήμα κινδύνου για την ελευθερία που καταπιέζουν οι απελευθερωτικοί στρατοί.

Αντίθετα, οι μεταδιδόμενες ξανά και ξανά εικόνες ενός παιδιού που έπεσε τυχαία στο βόρβορο ενός βόθρου και μοιραία βουλιάζει μέσα του, εντάσσονται σε αυτή την εμπορευματική εκμετάλλευση της αντιξοότητας που, πουλώντας στο θεατή την ισχυρή παρηγοριά ότι υπάρχει μοίρα πιο θλιβερή από τη δική του, τεμαχίζει την κακοτυχία πάνω στον πάγκο μιας τέρψης που είναι ακόμα πιο νοσηρή όταν η συμφορά προβάλλει ως καθολική και αναπόφευκτη.

Η αμφισημία έγκειται στο ασαφές σύνορο που συχνά χωρίζει τη θέληση να καταγγείλεις μια βαρβαρότητα ώστε να την εξαλείψεις, από τη συγκινησιακή σκηνοθεσία της φρίκης με στόχο να αποκομίσεις κέρδη, κάτι που συνεχώς επανέρχεται μέσω της τακτικής του υπερθεματισμού. Από τη στιγμή που οι τεχνικές της επικοινωνίας μεταμφιέζουν την έκφραση της απόγνωσης σε αυτό που η ιδιόλεκτος της μόδας αποκαλεί *αποκλειστικότητα*, ο σαδισμός, ο οίκτος και η ηδονοβλεπτική διάθεση, ερωτοτροπούν από κοινού με το σιχαμερό και το ανήθικο, κάτω από τη φενάκη της ιερής αγανάκτησης.

Φρικτή δεν είναι η αναπαράσταση της φρίκης αλλά η σκηνογραφία που την κονιορτοποιεί, τη διαμελίζει, την καθιστά τετριμμένη μέσα σε έναν πολύ καθαρήθριας αγανάκτησης, νοσηρής συμπόνοιας, διαστροφικής σαγήνης και οργής, που μπορεί να ήταν άκρως χρήσιμη στην πράξη, αν δεν τρεφόταν τις περισσότερες φορές με την ανικανότητά της, ενισχύοντας το μύθο μιας βαρβαρότητας εγγενούς στη φύση του ανθρώπου.

Μόλις ξεφύγει από τις ανθρώπινες διαστάσεις, η συγκίνηση, που διαδίδεται ευρύτερα, πέφτει στα χέρια της εμπο-

ρευματικής εκμετάλλευσης. Ο καθένας οφείλει να το γνωρίζει αυτό, ώστε να ευνοεί ή να αποθαρρύνει μετά λόγου γνώσεως τη δημόσια μετάδοση των δικών του στιγμών έρωτα, πένθους, πόνου, ενθουσιασμού, ταραχής, δυσφορίας, εκκεντρικότητας, ξεσπάσματος, είτε αυτά καταγράφονται, κινηματογραφούνται, ηχογραφούνται εν αγνοία του είτε με τη συγκατάθεσή του.

Όπως και να έχει το πράγμα, ένα προεισαγωγικό ερώτημα τίθεται κάθε φορά που πρόκειται να διαβεί κανείς το κατώφλι όπου η συγκίνηση παγιδεύεται στην εικόνα: «Cui prodest?», ποιος επωφελείται; Η ανθρώπινη εξέλιξη ή η ταχύτατη πρόοδος μιας τεχνολογίας οιστηλατούμενης από τη φρενίτιδα του κέρδους, που τείνει να είναι αποκλειστικά τεχνολογία του κέρδους; Η βούληση να αποκατασθεί η συνειδηση ξαναχίζοντας τον κόσμο ή η απληστία που νεκρώνει την ευαισθησία, αλλοιώνοντας τη φύση των όντων και των πραγμάτων;

Όντας απόρροια της ζωής που οδεύει προς τον εξανθρωπισμό, η ελεύθερη έκφραση φέρει εντός της την κριτική προς ιδέες οι οποίες, όταν χωρίζονται από τη ζωή, γίνονται αναισθητες ή εχθρικές απέναντί της. Οι περισσότεροι ωθούνται να ζουν την ύπαρξή τους σύμφωνα με έναν τρόπο αναπαράστασης που αφαιρεί την αυθεντικότητά της. Οι νόμοι του θεάματος των ΜΜΕ ωθούν την ελεύθερη έκφραση να αρνηθεί την αρχέγονη δύναμή της και να μετατραπεί σε καρικατούρα μέσα σε ένα χάος εικόνων και λέξεων που συνωθούνται και αλληλοακυρώνονται. Κάθε νεωτερισμός μπορεί εδώ να καταστεί τόσο γρήγορα ξεπερασμένος, ώστε μοιραία αναγκάζεται να ευνοεί τη λήθη του παρελθόντος, εντός της οποίας χάνεται αμέσως μόλις προφερθεί.

Η ελευθερία να λες τα πάντα ωθείται από μόνη της να πολεμάει ένα σύστημα αναπαράστασης που υποκαθιστά την πραγματική ζωή με μια σειρά ρόλων και λειτουργιών, εντός των οποίων η επιθυμία καταπνίγεται. Η αμφισβήτηση δεν αρκεί, αφού το θέαμα, για να επιζήσει, τρέφεται με τους δράκους που ισχυρίζονται ότι το καταβροχθίζουν. Για να σπάσει κανείς την αγορά του θεάματος, όπου η ύπαρξη, εκλαμβάνομενη σαν ανταλλάξιμη αξία, διαπιστώνει τη μηδενική χρηστική της αξία, το ζητούμενο δεν είναι μάλλον να προκρίνει κανείς ό,τι συμβάλλει στην ανθρώπινη πρόοδο, στην ατομική και συλλογική δημιουργία, στην αφύπνιση της λαχτάρας για ζωή;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Η ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΦΟΝΟ,
ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ,
Η ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ, Η ΠΡΟΣΒΟΛΗ,
Η ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ, ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΑΡΑΓΕ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ;

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΜΙΑ ΣΥΝΗΘΕΙΑ που καλό θα ήταν να εδραιωθεί στους περισσότερους τομείς της σκέψης και των ηθών, κάθε περίπτωση αξίζει να προσεγγίζεται στην ιδιαιτερότητά της και να εξετάζεται με βάση την εξής θεμελιώδη αρχή των δικαιωμάτων του ανθρώπου:

«Δεν υπάρχει ελευθερία, νόμος, ιδιωτικό ή δημόσιο δίκαιο, δικαιολογία, προστασία, επιφύλαξη, εξαίρεση, που να μπορούν να προκαλούν, να επιτρέπουν, να δικαιολογούν, να ανέχονται μια πράξη αντίθετη προς την ανθρωπιά, είτε προέρχεται από ένα κράτος, ένα λαό, μια περιοχή, μια εθνότητα, μια φυλή, μια κοινότητα, μια οικογένεια, μια ομάδα, ένα άτομο. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να την καταγγέλλει και να επεμβαίνει με τα μέσα που διαθέτει, και με τη βοήθεια της αλληλεγγύης που κινεί, γιατί όπως αφορά τους πάντες μία μόνο βαρβαρότητα, έστω κι αν διαπράττεται σε βάρος ενός».

Κάθε πολίτης που έρχεται αντιμέτωπος με μια απάνθρωπη πράξη, είτε ως θύμα είτε ως μάρτυρας, διαθέτει εκ

των πραγμάτων την αλληλεγγύη και τη στήριξη της κοινότητας. Όταν δεν πρόκειται για πράξεις αλλά για λόγια προσβλητικά, μόνο το θύμα είναι αρμόδιο να κρίνει αν η βλάβη που υπέστη δικαιολογεί ή όχι την παρέμβαση του δικαστικού μηχανισμού.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, καλό είναι να λαμβάνεται υπόψη η εξέλιξη των ηθών και των εθίμων, ώστε ο προσβάλλον και ο προσβαλλόμενος να μην αγνοούν καμιά από τις τομές με το παρελθόν που επηρεάζουν σήμερα την κρίση. Όντως, όλα δείχνουν ότι βαδίζουμε προς αποποινικοποίηση του ατιμωτικού λόγου, ενώ ταυτόχρονα καταδικάζεται με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα ό,τι προσβάλλει τα δικαιώματα του ζώντος.

Θέλουμε να αποτρέψουμε τις απαράδεκτες για τον άνθρωπο συμπεριφορές και να εξορίσουμε τους επιθετικούς τρόπους, κι όχι να απαγορεύσουμε τα προσβλητικά λόγια, που μοιραία θα εξαφανιστούν μαζί με τους οργισμένους που τα προφέρουν. Η βλάβη που υφίσταται ένα άτομο όταν υβρίζεται, απειλείται ή συκοφαντείται, αλλά και τα στοιχεία που έχουν τη δύναμη να απαλύνουν ή και να ακυρώσουν τις συνέπειες, αποτρέποντας έτσι τον ενάγοντα να καταφύγει στην κατασταλτική δράση, αξίζει να μπαίνουν στην ευαίσθητη ζυγαριά της νοημοσύνης, στην προοπτική της αναπροσαρμογής των νοοτροπιών.

Η ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΦΟΝΟ

Μόνο το γενικότερο πλαίσιο επιτρέπει να κρίνουμε κατά πόσο η προτροπή για φόνο εντάσσεται στην ελεύθερη έκφραση ή αποτελεί πράξη που επιδέχεται δικαστική παρέμ-

βαση, κατά πόσο η ρητορική του υπερβολή μειώνει την εμβελειά του ή αν η απειλή απαιτεί την εξουδετέρωση αυτού που την επισείει.

Σύμφωνα με το φιλόσοφο του δικαίου Ronald Dworkin, η εξώθηση στο μίσος ή στην περιφρόνηση δεν πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ποινικών διώξεων. «Αντιτίθεμαι», γράφει, «σε κάθε περιορισμό της ελευθερίας του λόγου, σε κάθε μορφή λογοκρισίας ακόμα και απέναντι σε λόγια ρατσιστικά ή σεξιστικά. Μόνο μια εξαίρεση θα κάνω: αν καταφθάνετε εν μέσω ενός οργισμένου πλήθους με ένα σκονίσι στο χέρι και δείχνετε με το δάχτυλο έναν μαύρο φωνάζοντας “κρεμάστε τον”, τότε αξίζει να διωχθείτε».

Απέναντι σε έναν πληθυσμό ή μια ομάδα που τη διαπνέει η ρατσιστική και ξενόφοβη ιδεολογία, η έκφραση του μίσους ισοδυναμεί με πράξη.

Έτσι ο ραδιοφωνικός σταθμός της Ρουάντα Milles Collines,^{*} όταν, στα πλαίσια μιας σύγκρουσης που υποδαύλισαν οι παλιές αποικιακές δυνάμεις, καλούσε να σφαγούν οι Τούτσι και οι μετριοπαθείς Χούτου και υποδείκνυε στους φονιάδες τα πρόσωπα προς εκτέλεση, έπρεπε αμέσως να έχει φιμωθεί με διεθνή παρέμβαση.

Κατά τον ίδιο τρόπο, ο φετφάς εναντίον του Σαλμάν Ρούσντι και η δέσμευση για χρηματική αποζημίωση του δολοφόνου, παρότι καθολικοί και διαμαρτυρόμενοι θεωρούσαν υποκριτικά ότι πρόκειται για τη νόμιμη αντίδραση μιας πληγωμένης πίστης, δεν ήταν παρά ένα συμβόλαιο ανάμεσα σε ένα χρηματοδότη και έναν πληρωμένο δολοφόνο, που δικαιολογούσε την παρέμβαση ενός διεθνούς δικαστηρίου.

Σε συνθήκες όπου ο εκφοβισμός διαθέτει τα μέσα για να πραγματοποιηθεί, η απειλή απαιτεί κάτι παραπάνω από την απλή επίκληση αντιποίνων.

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί κάθε αποτρεπτικό μέσο, συμπεριλαμβανομένης της βίας, για να υπερασπίσει τη ζωή ενάντια στις δυνάμεις που είναι αποφασισμένες να την καταστρέψουν. Το να ζητάς το θάνατο ενός τυράννου –είτε πρόκειται για πολιτικό άνδρα, είτε για αφεντικό, ντόπιο βασανιστή, δολοφόνο που δρα επ’ ονόματι του κράτους ή επ’ ονόματι ιδιωτών– αντί να πολεμάς το οικονομικό και κοινωνικό σύστημα που παράγει τέτοιους αχρείους, μαρτυρεί ασφαλώς, τόσο από ανθρωπιστική άποψη όσο και από τη σκοπιά της αποτελεσματικότητας, διπλή ασυνέπεια, αλλά δεν επισύρει ποινική καταδίκη. Το να αναθεματίζεις ένα δήμιο, έναν εκμεταλλευτή, ένα μαφιόζο συνδέεται με το δικαίωμα στην οργή, όσο προσβλητική ή ίσως αδικαιολόγητη κι αν είναι.

ΠΕΡΙ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑΣ

Η συκοφαντία μπορεί να καταστρέψει έναν επιχειρηματία που είναι εκτεθειμένος στον ανταγωνισμό, έναν πολιτικό που ενδιαφέρεται για την εκλογική του πελατεία, ένα άτομο που δεν θέλει να χάσει το κύρος του, ένα πλάσμα καταδικασμένο να ζει το πιο σημαντικό κομμάτι της ζωής του μέσω πληρεξουσίων και αντιπροσώπων. Πώς θα μπορούσε να επιβαρύνει αυτόν που, θέτοντας την αγάπη του για τη ζωή πάνω από το ρόλο και τη λειτουργία του, απαλλάσσεται από το βαρύ φορτίο μιας φήμης που πρέπει να συντηρήσει;

Αυτός ο άνθρωπος αδιαφορεί εξίσου για τον ψόγο και τον έπαινο, γιατί κρίνει ότι το πολυτιμότερο πράγμα στον κόσμο είναι να συμφωνεί με τον εαυτό του, να καλλιεργεί την αγάπη για την αυθεντικότητα, να βαδίζει το δρόμο του σύμφωνα με τις επιθυμίες του, αναγνωρίζοντας τα σφάλματά του χωρίς ενοχές και διορθώνοντάς τα όσο καλύτερα μπορεί. Ευτυχισμένος όποιος συμπεριφέρεται απέναντι στον εαυτό του και λόγω της αγάπης προς αυτόν ως ο πιο άτεγκτος κριτής και δεν έχει τίποτα, αν όχι να περιμένει, τουλάχιστον να φοβάται από τη γνώμη των άλλων.

Οι λέξεις σκοτώνουν μονάχα όσους πλουτίζουν με την ψευτιά τους, προτιμώντας από τις ομορφιές της αυθεντικότητας και της αθωότητας την ψευδεπίγραφη ιεραρχία, όπου ο λόγος που εκφέρεται είναι λόγος παζαρεμένος και οι δήθεν ανθρώπινες σχέσεις ένας διαρκής εκβιασμός. Το να δίνεις αξιοπιστία στις λέξεις αποδίδοντάς τες ξανά στη ζωή, διδάσκει ότι οι συκοφαντίες καταρρέουν από μόνες τους, αποφεύγοντας έτσι την παγίδα όπου πιάστηκαν ο Οθέλλος και ο Ιάγος επειδή περιφρόνησαν τον έρωτα.

Στην κακολογία αποκαλύπτεται το πραγματικό πρόσωπο του συκοφάντη. Η περιφρόνηση που του επιφυλάσσεται, όταν περιφρονεί κάποιον άλλο, αποτελεί μέρος μιας ασχήμιας που θα την ανέχεται όλο και λιγότερο η κοινωνία που προτιμάει τη γνησιότητα από το φαίνεσθαι, το άνοιγμα από τον αποκλεισμό, τη μέριμνα από την κρίση. Έτσι η δυσφήμιση αποκαλύπτει μια στάση και μια σκέψη ξεπερασμένες, που προκαλούν την αδιαφορία όποιου θέλει να είναι ευαίσθητος απέναντι στη μεταρρύθμιση των ηθών και τις προόδους της συνείδησης.

Ενώ οι αρχαϊκές νομοθεσίες επέβαλλαν στο συκοφάντη, που αποκαλυπτόταν ότι ψεύδεται, να υποστεί ως τιμω-

ρία ό,τι είχε επιβάλει στο συκοφαντούμενο, το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών δεν δίστασε να δηλώσει ότι είναι προτιμότερο να ανέχεται κανείς τη συκοφαντία, παρά να αποθαρρύνει την ελευθερία του Τύπου. Την ίδια εποχή, η American Civil Liberties Union, μια από τις σημαντικότερες οργανώσεις υπεράσπισης των δικαιωμάτων του πολίτη, διευκρίνιζε: «Οι δηλώσεις που δυσφημούν ομάδες και διαδίδουν γνώμες και ιδέες σε θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος πρέπει να προστατεύονται ακόμα κι όταν προσβάλλουν την υπόληψη ή τα αισθήματα».

Σε περίπτωση δυσφήμισης δημόσιων προσώπων, το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών έκρινε ότι, αν η πληροφορία, έστω κι όταν αποδειχθεί ψευδής, παρουσιάζει ενδιαφέρον για το κοινό, προστατεύεται από το πρώτο άρθρο του Συντάγματος, εκτός αν η δημοσίευση έγινε με την πρόθεση να βλάψει.

Ένα άλλο θέμα προς συζήτηση αποτελεί εξάλλου η ελευθερία που χορηγείται στις κακόβουλες απόψεις. Πρέπει να καταφεύγει κανείς στη ρομφαία της δικαιοσύνης, αντί να εξετάζει *coram populo*, ανοιχτά και δημοσίως, τα κίνητρα και τους μηχανισμούς της συκοφαντίας, της δυσφήμισης, της κακολογίας; Γιατί και με ποια πρόθεση κατέφυγε κανείς σε ποταπές μεθόδους; Για να καταστρέψει έναν ανταγωνιστή; Για να πλήξει μια υπόληψη; Από μνησικακία; Από βλακεία; Από φθόνο; Από λάθος; Η συνείδηση του καθενός δεν είναι αυτή που πρέπει, διαφωτιζόμενη από την κατ' αντιπαράθεση έκθεση των γεγονότων, όχι να βγάλει απόφαση, αλλά να φωτίσει τις πιο σκοτεινές πτυχές μιας συμπεριφοράς που ο στρεβλός και νευρωτικός χαρακτήρας της καθοδηγείται, πολύ απλά, από ένα πνεύμα ανταγωνισμού και την κερδοσκοπία;

Η εξέλιξη των ηθών τείνει σήμερα να δίνει μεγαλύτερη προσοχή σε όποιον δέχεται, παρά σε όποιον εξαπολύει, την επίθεση. Επομένως, γιατί να μη στηριχτούμε σε αυτή την πλευρά μιας ζωής που τη βιώνει γνήσια ο καθένας και να του αναγνωρίσουμε το δικαίωμα να εκφράζεται απερίφραστα, να διορθώνει μια πλανημένη γνώμη και να αφήνει το συκοφάντη στην κακία του, ώστε είτε να καταποντιστεί μέσα της είτε να ανανήψει;

Μια εκστρατεία μίσους εναντίον ενός ατόμου δεν πετυχαίνει ποτέ το σκοπό της: πρέπει να εξαλειφθεί όχι ο βάρβαρος, αλλά το σύστημα που τον διαμόρφωσε. Η δίκη ενός απατεώνα πρέπει να σέβεται τον άνθρωπο και να καταφέρεται, προκειμένου να το διαλύσει, εναντίον του ληστρικού συστήματος που έχει στήσει ο χρηματοοικονομικός ολοκληρωτισμός και του οποίου είμαστε όλοι, πνευματικά και σωματικά, όμηροι.

Θέλουμε να καταστήσουμε αδύνατη τη λωποδυσία απέναντι στο δημόσιο χρήμα. Δεν απαιτώ τη φυλάκιση για έναν ανέντιμο δημόσιο υπάλληλο ή ένα διεφθαρμένο πολιτικό, θέλω απλώς να αποκαλυφθούν οι καταχρήσεις τους και να γίνει ό,τι είναι δυνατόν ώστε να μην μπορούν να επαναληφθούν οπουδήποτε.

ΠΕΡΙ ΚΟΡΟΪΔΙΑΣ ΚΑΙ ΥΒΡΕΩΣ

Πρέπει να γίνεται διάκριση ανάμεσα, αφενός, στην κοροϊδία, στο άσχημο αστείο, την ειρωνεία, τη χλεύη ή και την ύβρη προς ένα πρόσωπο, προς μια ομάδα, προς ιδέες, όταν αυτές κινούνται από φιλοπαίγμονα διάθεση και στην ουσία είναι σκληρές σε τυπικό επίπεδο και, αφετέρου, την ταπει-

νωση ενός ατόμου ή μιας μειονότητας από μια κοινότητα που στηρίζεται στον αριθμό και τη δύναμή της.

Η περίπτωση παιδιών που φτιάχνουν μια ομάδα για να ενοχλήσουν με πειράγματα κάποιο ανάμεσά τους, αντιμετωπίζοντάς το σαν απόβλητο ή απορριπτέο, εμπίπτει στις εξευτελιστικές τακτικές του παρελθόντος, τις οποίες πρέπει να εξαλείψει η νοηθεία από την πλευρά της οικογένειας ή του σχολείου, δίνοντας το προβάδισμα στην ατομική συνείδηση και όχι στο αγελαίο πνεύμα, μετατρέποντας σε παιχνίδια ζωής αυτά τα παιχνίδια θανάτου, αδιαφορίας και αγωνίας που αποτελούν οι τελετές μύησης, ο διαχωρισμός, η χρησιμοποίηση της δύναμης και της πονηρίας με σκοπό την καταπίεση, ο καταναλωτικός δεσποτισμός που ασκούν οι ενδυματολογικές ή πολιτιστικές μόδες, η θυσία του εαυτού και του αποδιοπομπαίου τράγου που συνεπάγονται.

Πρέπει να τονίζουμε συνεχώς, ότι τίποτα δεν αντιτίθεται περισσότερο στην πρόοδο του ανθρώπου όσο το να συνεχίζει να ανέχεται τα πατρογονικά αντανάκλαστικά της αρπακτικότητας, της αγριότητας, της κυριαρχίας.

Εκτός αν εκφράζουν οργή και αγανάκτηση και κινούνται από την πρόθεση να προκαλέσουν φιλοπαίγμονα ή φιλική διάθεση, τα προσβλητικά λόγια σιγά σιγά περιπίπτουν στην αχρησία που αρμόζει σε αντιδράσεις μίσους και μη-σικακίας.

Η μεταμόρφωση των ηθών κατέστησε πεπαιλωμένες πολλές ύβρεις που στηλίτευαν άλλοτε τις παραβάσεις απέναντι στην πατριαρχική αυθεντία και τις αυστηρές αρχές της.

Στις κοινωνίες όπου η γυναίκα και ο άντρας έχουν εξίσου την ελευθερία να αγαπούν και όπου έχει καταργηθεί η διάκριση ανάμεσα σε νόμιμο και νόθο τέκνο, το να χαρα-

κτηρίζει κάποιος τον άλλο μπάσταρδο, κερατά, λεσβία ή αδερφή, υπογραμμίζει, με ένα είδος ηθικής αναστροφής, τον αναχρονιστικό χαρακτήρα του υβριστή.

Μια εποχή που δεν την αγγίζουν τα σφάλματα του παρελθόντος, απολαμβάνει όλο και λιγότερο τα μισογυνικά ή ρατσιστικά αστεία. Ο χλευασμός για ένα σωματικό ελάττωμα, τη κοινωνική θέση ή το συναίσθημα, σύμφωνα με την παλιά άθλια συνήθεια γελοιοποίησης του σακάτη, του απόκληρου, του άτυχου, του εκκεντρικού, εκθέτει σήμερα τον ίδιο το χλευαστή στις βολές των σαρκασμών του.

Η ύβρη, όσο πιο αδικαιολόγητη αποδεικνύεται, τόσο πιο βίαια γυρίζει εναντίον αυτού που τη διατυπώνει. Ακόμα κι αν είναι απόρροια μιας δίκαιης οργής, θα αναδίδει και πάλι τη σαπίλα μιας ανήμπορης λύσσας, της εκτόνωσης που πλήττει τα πρόσωπα και όχι τις συνθήκες. Το θέμα μας όμως δεν είναι να κρίνουμε, αλλά να ακυρώσουμε μια συμπεριφορά που προσβάλλει την ανθρώπινη ευαισθησία.

Ευνοώντας παντού το άνοιγμα είναι ο μόνος τρόπος να απαλλάξουμε την ιστορία του μέλλοντός μας από τις σκουριές της βαρβαρότητας του παρελθόντος μας. Όσο περισσότερο αποκαθαρθούν οι συμπεριφορές και τα ήθη μας από κάθε βαρβαρότητα, τόσο γρηγορότερα οι λεκτικές αισχροτήτες θα χρησιμοποιούνται μονάχα ως παρωδία, ως διασκέδαση.

Μόνο η υιοθέτηση του κληρονομημένου από το παρελθόν καθωσπρεπισμού και η επιλογή του προσβαλλόμενου να τον ακολουθήσει ή όχι, αποφασίζουν για τον επιζήμιο ή αμελητέο χαρακτήρα ενός προσβλητικού λόγου. Οι επιθετικές συνήθειες του παλιού κόσμου θέλουν το θύμα της εκμετάλλευσης να απευθύνεται στον εκμεταλλευτή – αφεντικό, πολιτικό άνδρα, λακέ των χρηματοοικονομικών επιχειρή-

σεων, γραβατωμένο υπηρέτη της δημόσιας ή της ιδιωτικής εξουσίας – σε γλώσσα διόλου ευγενική, αναθεματίζοντάς τον και κάνοντάς τον σκουπίδι. Η αντίδραση σ' αυτό είναι, σύμφωνα με μια προαιώνια παράδοση, ο κυνισμός των υποτιθέμενων κυρίων του κόσμου και των κάθε είδους χειραγωγών. Γιατί να βάλουμε όρια στη ρητορική βία τη στιγμή που οι αντεγκλήσεις μεταξύ του συντηρητισμού και της αμφισβήτησής του υιοθετούν από μόνες τους τα αυστηρά όρια της συνεχούς πολιτικής και κοινωνικής εναλλαγής και είναι απλώς θύελλες σε ένα ποτήρι στάσιμου νερού;

Ξέρουμε πως η ύβρη έχει γίνει ο τελευταίος φόρος τιμής προς ένα άτομο καθ' οδόν προς την εξαφάνιση από την αγορά της φήμης και της εξουσίας. Ας το πούμε απερίφραστα: δεν μπορούμε πλέον να είμαστε ικανοποιημένοι με αυτές τις ανταλλαγές πολεμικών ανάμεσα στα εναλασσόμενα στρατόπεδα της αριστεράς και της δεξιάς, που επεξεργάζονται τα δεδομένα μιας σκηνοθεσίας όπου η πελατειακή πολιτική ιδεολογία κερδίζει πάντοτε και παγιώνει την ατιμία της.

Έχει έρθει ο καιρός να καταργηθεί το πανάρχαιο έγκλημα καθοσιώσεως. Καμιά υπόληψη δεν πρέπει να συνδέεται με έναν τίτλο, ένα λειτούργημα, μια εξουσία που, εδραιώνοντας διαχωρισμούς ανάμεσα στον πολίτη και ένα πλάσμα περιβαλλόμενο με οποιαδήποτε τιμητική διάκριση, εξομοιώνει εκ προοιμίου με έγκλημα το δικαίωμα κάποιου να πλήττει, να αποδοκιμάζει, να στιγματίζει τους αρχηγούς κρατών, τους βασιλείς, τους πάπες και τους ομοίους τους, παράδοση ιδιαίτερα γελοία στις μέρες μας, αφού είναι δυνατόν να προσαχθούν ενώπιον ενός Ανώτατου Διεθνούς Δικαστηρίου άνθρωποι που μια ασυλία, την οποία τους εξασφαλίζει η εξουσία που τους έχει αναγνωριστεί, τους

επέτρεψε να διαπράξουν εγκλήματα εναντίον της ανθρωπότητας (Πινοσέτ, Βιντέλα, Σαρόν, Κιμ ιλ Σουνγκ, Σαντάμ Χουσεΐν, Αραμπ Μόι, Κίσιγκερ κ.ά.), να διατάξουν τη δολοφονία διαφωνούντων ή να βυθίσουν μια χώρα στην ανατάτωση, στην αθλιότητα, στην καταστροφή.

Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΓΙΑ ΑΠΑΝΘΡΩΠΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

Κανείς νόμος δεν πρέπει να τιμωρεί ή να απαγορεύει τη φανταστική αναπαράσταση απάνθρωπων τακτικών οι οποίες προκύπτουν, όπως στον Σαντ, από τη διερεύνηση των υπερβολών και των φαντασιώσεων που εμφανίζονται στους ευρείς κόλπους του φαντασιακού λόγω της αλλοίωσης της ανθρωπίνης φύσης.

Τελείως διαφορετικά έχουν τα πράγματα όταν πρόκειται για την ομολογία και τις μαρτυρίες που αποδεικνύουν την πραγματική τέλεση πράξεων βαρβαρότητας. Ενώ δεν γίνεται να εμποδιστεί η κυκλοφορία ενός βιβλίου στο οποίο ο συγγραφέας epαίρεται για το παρελθόν του ως βασανιστή, εντούτοις τα εγκλήματα που διέπραξε, μπορούν να κινήσουν δικαστικές ενέργειες.

Η επιβεβαίωση, με γραπτά, μαγνητοφωνημένους ήχους ή κινηματογραφικές εικόνες κακής μεταχείρισης παιδιών, γυναικών, ανδρών, ζώων, εντάσσεται στην πάλη ενάντια στις βάρβαρες συμπεριφορές. Το ζητούμενο δεν είναι να απαγορευτεί η δημοσίευσή τους –αφού τίποτα δεν μπορεί να εμποδίσει τη λαθραία κυκλοφορία, ή την εμπορευματική πλειοδοσία που την κεντρίζει η απαγόρευση– αλλά να εκλαμβάνονται τα δεδομένα ως στοιχεία μιας εγκληματολογικής έρευνας που θα αποκαλύψει τους

υπεύθυνους και, προσπαθώντας να ξεριζώσει τις συνθήκες που ευνοούν την εκδήλωσή τους, θα καταγγείλει την υλική και πνευματική αθλιότητα που τους τροφοδοτεί και προσκομίζει άφθονα κέρδη στους κερδοσκόπους.

Εν αντιθέσει προς τα διαστροφικά παιχνίδια του σαδομαζοχισμού όπου οι θιασώτες τους ορίζουν μεταξύ τους συναινετικούς κανόνες, η ηθελημένη αγριότητα των ταυρομαχιών, η οποία τρέφει τις σεξουαλικές νευρώσεις μέσω του πόνου που επιβάλλεται στα ζώα, μαρτυρεί εξευτελιστικές και νοσηρές τακτικές που συνάδουν περισσότερο στις φρικαλεότητες του παρελθόντος, παρά στη θέληση να προκρίνεται η ζωή και η συνειδηση.

Εδώ πρέπει να επισημάνουμε, εν παρόδω, την αμφισημία του όρου «παιδοφιλία». Περνώντας από την αρχική σημασία της λέξης ως τρυφερότητας απέναντι στα παιδιά στη σημασία της αποπλάνησης, χρησιμοποιήθηκε συνθηματολογικά από μια δημαγωγία υπέρ της τάξης και της ασφάλειας, που τείνει περισσότερο να παραδίδει στη λαϊκή κρίση τους αποκκλίνοντες εν είδη εξιλαστήριων θυμάτων, παρά να θεραπεύει ένα ολέθριο πάθος και να εξαρθρώνει ένα διεθνές εμπόριο που μετατρέπει τα ζωντανά πλάσματα σε εμπορεύματα, δείχνοντας ανενδοίαστα ότι τα χρηματοοικονομικά συμφέροντα προηγούνται των συμφερόντων του ανθρώπου.

Ούτε με τον πουριτανισμό, αλλά ούτε και με μια πολιτική που αντιμετωπίζει τους ενόχους ως αποδιοπομπαίους τράγους, θα καταφέρουμε να απαλλαγούμε από κοινωνικές συνθήκες και από συνειδήσεις τόσο εκφυλισμένες, ώστε γονείς των φτωχών συνοικιών να φτάνουν στο

σημείο να πουλούν τα παιδιά τους σε μια jet society, η οποία ικανοποιεί τις φαντασιώσεις της με την αναισθησία που χαρακτηρίζει εγγενώς την κερδοσκοπία.

Το ζητούμενο δεν είναι να αρνηθούμε ή να αποκρύψουμε τη σεξουαλικότητα του παιδιού, αλλά, αντίθετα, να την αναγνωρίσουμε στην ιδιαιτερότητά της και να σεβαστούμε τη φυσική της εξέλιξη. Σε αντίθεση με την ώριμη σεξουαλικότητα του άντρα ή της γυναίκας, χρειάζεται να αναπτυχθεί αργά, πρέπει να αποκτήσει σιγά σιγά σώμα και συνείδηση προτού ανθήσει πλήρως κατά την ενηλικίωση, συμβαδίζοντας με την ανακάλυψη του ερωτικού πάθους. Είναι μια ορμή καθ' οδόν προς την εκλέπτυνση και ο επηρεασμός της από μια ώριμη σεξουαλικότητα έχει ολέθρια αποτελέσματα, αφού διαταράσσει τη σταδιακή εξέλιξή της και συνεπώς την αλλοιώνει, με τελική συνέπεια τα κλινικά συμπτώματα που παρουσιάζουν όσοι στην παιδική τους ηλικία υπέστησαν βιασμό, διαφθάρθηκαν, αποπλανήθηκαν, τραβήχτηκαν βίαια έξω από το παραμυθένιο όνειρο του έρωτα που μόλις γεννιέται.

Το να αγαπάς ένα παιδί σημαίνει ότι του επιτρέπεις να φτάσει απρόσκοπτα, μέσα από την τρυφερότητα και τη γνώση, σε μια συγκίνηση, σε μια αισθαντικότητα και σε μια συνείδηση που δεν θα έπρεπε να τη στερείται ο έρωτας, προκειμένου να λάμψει με μια ανθρωπιά στην οποία οι κοινωνίες μας σπάνια του επέτρεψαν να φτάσει ήρεμα και απλά.

Το αισχρό, το εξευτελιστικό στην απολογία του εγκλήματος, της βαρβαρότητας και της ωμότητας, δεν βρίσκεται τόσο στο δράστη, όσο σε όσους τον διαβάζουν, τον ατενίζουν, τον θαυμάζουν ανοιχτά, ακόμα κι όταν τον διασύρουν υποκριτικά. Ενώ ο υπεύθυνος για αχρειότητες

που δημοσιεύονται, που κινηματογραφούνται και κυκλοφορούν, δεν αναζητά τις περισσότερες φορές παρά τη διαβόητη φήμη του Ηρόστρατου, οι ακολουθητές του επιλέγουν εθελουσίως τον εξευτελισμό τους, κολακεύοντας ό,τι πιο άθλιο υπάρχει μέσα τους.

Η ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ

Δεν υπάρχει τίποτα το επιλήψιμο στην τάση πολλών ανδρών και γυναικών να επιδεικνύουν ως θέαμα τις λάγνες περιπτώξεις τους. Ακόμα κι όταν περιορίζουν στην υποτυπώδη μηχανική αναπαράστασή της μια απόλαυση στην οποία μόνο ο έρωτας και η μυστική αλχημεία του αποδίδουν πραγματικά χάρη, η απαγόρευση και η λογοκρισία της πορνογραφίας σημαίνει να απαρνηθεί κανείς την ελεύθερη άσκηση της κριτικής και την αφύπνιση των συνειδήσεων. Όσο χοντροκομμένες κι αν είναι, οι εικόνες της αφροδίσιας αποχαλίνωσης θα διατηρούν την έλξη τους στο βαθμό που οι κοινωνίες εντυπώνουν στα μυαλά την παράλογη αναγκαιότητα να καταπνίγονται αντί να αναγνωρίζονται και να γίνονται αποδεκτές οι ζωικές ορμές, ώστε να εκλεπτύνονται μέσω μιας διδασκαλίας που δεν θα είναι τίποτα άλλο παρά η μύηση στο ανθρωπινό και στο γίνεσθαί του.

Ο πουριτανισμός υπήρξε πάντοτε το σχολείο του βιασμού. Όσοι καταγγέλλουν τους υποκριτές οπαδούς των απαγορεύσεων, σωστά θεωρούν τη σεξουαλική επιδειξιμανία λιγότερο βρόμικη από τη λαϊκίστικη λατρεία του εγκλήματος και της βίας που εκμεταλλεύεται η αγορά των ΜΜΕ, του κινηματογράφου, της λογοτεχνίας, των παιχνιδιών βίντεο. Ωστόσο, η πολεμική αντιπαράθεση αποκρύ-

πει την ουσία του ζητήματος: το πραγματικά άσεμνο συνδέεται με το δέλεαρ του κέρδους, με το φετιχισμό του χρήματος, που παίρνει την ομορφιά ή την προσβολή της και την μετατρέπει σε εμπόρευμα, αποδοτικό αντικείμενο, κάτι το κοινότοπο που υπόκειται στην προσφορά και τη ζήτηση.

Το να σιγματίζει κανείς την ωμότητα των συμπεριφορών και την περιφρόνηση προς τη γυναίκα, που συχνά επιδεικνύονται στην πορνογραφική παραγωγή, έχει νόημα μόνο όταν καταγγέλλεται συνολικά το πνεύμα αρπακτικότητας, ανταγωνισμού, εξύμνησης της πονηριάς και της δύναμης, που συνεχίζει να υπερισχύει κατά τρόπο απαράδεκτο στην εκπαίδευση των παιδιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΜΑΣΤΙΓΑ που πλήττει τα παιδιά, τα οποία, σε αντίθεση με τους ενήλικες, δεν διαθέτουν εμπειρία, γνώση, κριτική συνείδηση. Παρότι η όλο και πιο εξέχουσα θέση που αποδίδεται ταυτοχρόνως στη γυναίκα, στο παιδί και στη ζωή στις βιομηχανικές κοινωνίες, προδίδει μια όλο και μεγαλύτερη έγνοια να σπάσει ο πατριαρχικός ζυγός που τους κρατούσε τόσο καιρό υπόδουλους, μάταια θα αναζητούσαμε, μέσα στην απόλυτη ελευθερία που θα έπρεπε να διαθέτουν κανονικά ο Τύπος, τα ΜΜΕ και η κοινή γνώμη, την κριτική συνείδηση που είναι αποφασισμένη να πολεμήσει τον αρχαϊσμό των θεσμών, το βάρος του παρελθόντος και την επιβίωση των παλαιών τρόπων σκέψης.

Ωστόσο, παρότι επικρατεί μια πολιτική κατ' ουσίαν πελατειακή, σε συνδυασμό με την ανύψωση της εθελοδοουλείας σε αρετή, η βούληση για ατομική αυτονομία τείνει να εκδηλώνεται και να ακυρώνει το αγελαίο πνεύμα που χθες ακόμα ήταν παντοδύναμο. Πρέπει να το επαναλάβουμε: άτομα χωρίς άλλη στήριξη πέρα από την προσωπική τους απόφαση, παίρνουν την πρωτοβουλία να κατηγορήσουν αρχηγούς κρατών, να καταγγείλουν μια αδικία, να χτυπήσουν τα λόμπι της αγροτοβιομηχανίας, του πετρελαί-

ου, της βιοτεχνολογίας, και η δράση τους βρίσκει ανταπόκριση, αν όχι στον Τύπο –εκτός από τις περιπτώσεις βίαιης επέμβασης–, τουλάχιστον σε εκείνα τα δίκτυα όπου οι καινούριες ιδέες κυκλοφορούν σαν υπόγεια ρεύματα και τα οποία θα μπορούσαν να σπάρουν την παγωμένη επιφάνεια ενός κόσμου που μένει εγκλωβισμένος στην ανία και την απόγνωση του.

Η προπαγάνδα έχει χάσει εν μέρει τη δύναμή της, καθώς μια γενική αποδοκιμασία διέβρωσε την επιρροή των ιδεολογιών και των θρησκειών. Ακόμα και ο καταναλωτισμός υπονομεύεται από τις απαιτήσεις για ποιότητα που γεννάει σιγά σιγά η εξέλιξη της γεωργίας (καθώς αυτή επιστρέφει στη φύση) και των εναλλακτικών μορφών ενέργειας.

Το γεγονός ότι μεμονωμένα άτομα δεν βυθίζονται πια στην απελπισία ότι θα βρεθούν μόνα τους να υπερασπίζονται την ανθρωπιά απέναντι στις βαρβαρικές ορδές, το γεγονός πως τολμούν να υψώσουν τη φωνή τους και βρίσκουν ακροατήριο που δεν έλπιζαν να βρουν λίγα χρόνια πριν, είναι στοιχεία τα οποία, ακυρώνοντας την προαιώνια εξουσία των κυρίων να βιάζουν τις συνειδήσεις και να βασιλεύουν μέσω της αδιαφάνειας, μας επιτρέπουν να μαντεύουμε ότι θα υπάρξουν μέτρα για την αφύπνιση στο παιδί ενός κριτικού συναισθήματος ικανού να διαφυλάξει τον θαυμασμό και την έκπληξή του ενάντια στην πικρή απομάγευση ενός κόσμου όπου κυβερνά η πονηριά και η απάτη.

Το δίκαιο του ανθρώπου προτεύει έναντι του εμπορικού δικαίου. Το να διαφθείρεις ένα παιδί στο όνομα του κέρδους δεν συνδέεται με την ελεύθερη έκφραση. Ασφαλώς υπάρχει και το δικαίωμα στο ψεύδος. Η αλήθεια είναι επιλογή, όχι υποχρέωση. Εξίσου απαράδεκτο όμως είναι

να χρησιμοποιεί η κερδοσκοπία δολώματα, κυνικές παγίδες, για να εξασφαλίσει την επιρροή της πάνω στο παιδί, να το αρπάξει σαν εύκολη λεία, να το εκθέσει στον καταγισμό της διαφήμισης και να το καταντήσει πελάτη.

Ενώ ο ενήλικος διαθέτει τα μέσα για να αποφύγει τις παγίδες της διαφημιστικής πειθούς, το παιδί υπόκειται σε μια πλήση εγκεφάλου απέναντι στην οποία δεν έχει ούτε την ελευθερία ούτε την ικανότητα να προστατευθεί. Στην ηλικία όπου η νοημοσύνη του διαμορφώνεται και αναπτύσσεται, είναι υποχρεωμένο, περπατώντας στους δρόμους, ακούγοντας ραδιοφωνικές φωνές και βλέποντας τηλεοπτικές εικόνες, να αποβλακώνεται.

Η υπεράσπιση του παιδιού δεν σημαίνει άραγε οι γονείς, οι οικογένειες, οι ανθρωπιστικές οργανώσεις, να διώκουν δικαστικά τις εταιρείες που ευθύνονται για ένα διαφημιστικό ψέμα, το οποίο, χρησιμοποιώντας σύμβολα με σκοπό να πείσει υπογείως και υπερβαίνοντας την απλή ενημέρωση σχετικά με το περιεχόμενο και τη χρησιμότητα του προϊόντος, κατακλύζει ένα πλάσμα με ασταθή ακόμα κρίση, το μετατρέπει σε αντικείμενο της αγοράς και το στρατολογεί στις κοόρτες των καταναλωτών με την ίδια ευκολία και τον ίδιο κυνισμό που τα ολοκληρωτικά κόμματα το στρατολογούν στις εθνοφρουρές τους;

Η διαφήμιση είναι απλώς η κενόδοξα επιδεικτική πλευρά μιας επιχείρησης αποβλάκωσης, που ρυθμίζει τις συμπεριφορές των ανθρώπων βάσει των μεθόδων που εφαρμόζε πειραματικά στους σκύλους ο σταλινικός επιστήμονας Παβλόφ. Άσεμνη δεν είναι η εικόνα αλλά η διαφήμιση, άσεμνη δεν είναι η αφίσα που επιδεικνύει μια γυναίκα ή έναν άντρα γυμνούς ή ακόμη και ένα ζευγάρι να κάνει

έρωτα, όπως θα αποφασίσει να κάνει κάποια μέρα η λογική της πλειοδοσίας, άσεμνη είναι η χρήση που τους γίνεται προκειμένου να πουλήσουν και να αποφέρουν κέρδη.

Σοκαριστικό για το παιδί δεν είναι αυτό που δείχνεται, αλλά ο στόχος που επιδιώκεται, η αρπακτική επιρροή που ασκείται πάνω στην αποπλανημένη του αθωότητα, γιατί το δελεάζει με τα φτηνοπράματα της καταναλωτικής ευτυχίας προκειμένου να το υποτάξει στην τυραννία της μόδας που πρέπει να ακολουθεί, του προϊόντος που πρέπει να κατέχει, της εξωτερικής εμφάνισης που πρέπει να σέβεται, του χρήματος που πρέπει να αποκτήσει με οποιαδήποτε τίμημα ώστε να αγοράσει τις πλασματικές χαρές μιας ύπαρξης χωρίς γοητεία.

Όμως η διαπαιδαγώγηση του παιδιού απαιτεί τη μέγιστη επαγρύπνηση. Η λαχτάρα για ζωή ή η αηδία που προκύπτει από μια πληγωμένη ευαισθησία, ριζώνει μέσα του με συνέπειες είτε ευεργετικές είτε ολέθριες, οι οποίες επηρεάζουν το μέλλον της κοινωνίας μας. Το παιδί, στο οποίο είναι τόσο απαραίτητο να επιστήσουμε την προσοχή σχετικά με την έννοια του ανθρώπου και να το ωθήσουμε να πολεμήσει τους κάθε λογής υποβιβασμούς της, ρίχνεται βορά στους κερδοσκόπους, στα μάτια των οποίων τα αισθήματα δεν υπάρχουν παρά μονάχα ως όρος για να παράγεται χρήμα.

Αναμφίβολα η κυρίαρχη τάξη των πραγμάτων δεν προοιωνίζεται στο άμεσο μέλλον την εξάλειψη των υπερβολικών προνομίων που παρέχονται στη διαφήμιση και στις μεθόδους της πειθούς. Μπορούμε όμως τουλάχιστον να επιβάλουμε ως ηθικό όρο την αρχή να προηγείται το δίκαιο του ανθρώπου έναντι του εμπορικού δικαίου. Μπορούμε τουλάχιστον να μάθουμε στο παιδί να ξεφεύγει από τα ψέματα του μερκαντιλισμού, που αναζητεί πελατεία για να

την καταβροχθίσει, να του μάθουμε να αναλύει τις τεχνικές και τις απάτες του —όπως είναι η εκμετάλλευση των αγαθών συναισθημάτων, που συνδέει με την πώληση παπουτσιών τη φωτογραφία των καταδικασμένων σε θάνατο στις Ηνωμένες Πολιτείες—, να προτιμάει τα προϊόντα ποιότητας για να απελευθερωθεί από το έτοιμο φαγητό, να απαιτεί τη λεπτομερή καταγραφή των συστατικών για όλα τα καταναλωτικά αγαθά, να μπούκοτάρει τόσο τα προϊόντα που απειλούν την υγεία, τη γεύση και το φυσικό περιβάλλον όσο και τα αντικείμενα που κατασκευάζονται με την υπερεκμετάλλευση της παιδικής εργασίας.

Τα όσα έκαναν οι σύλλογοι προστασίας του καταναλωτή ενάντια στις εταιρείες που κατακλύζουν την αγορά με προϊόντα των οποίων έχει αλλοιωθεί η φύση των συστατικών επέφεραν, μεταξύ άλλων, την απαγόρευση της διαφήμισης των τσιγάρων. Ξέρουμε, ωστόσο, ότι η καταστολή και η απαγόρευση γεννούν πάντοτε την παράβαση. Μόνο η συνειδητοποίηση των βλαβών, σε συνδυασμό με την αποκατάσταση της θέλησης για ζωή, έχει τη δύναμη να τις εξαλείψει. Ο καπνός έχει, από κοινού με το οινόπνευμα, τα σκληρά ναρκωτικά και τις θρησκευτικές και ιδεολογικές πεποιθήσεις, την ιδιότητα να είναι θανατηφόρος, λόγω των εξωτερικών στοιχείων που του προσθέτει η έγνοια για αποδοτικότητα. Λιπάσματα, πίσσα, χαρτί, δηλητηριάζουν πιο σίγουρα από ό,τι ένας καθαρός καπνός, αγαθό που δεν διατίθεται σήμερα στην αγορά.

Γιατί δεν ενημερωνόμαστε, με μεγάλες εκπαιδευτικές καμπάνιες, που το κόστος τους θα ήταν κατά πολύ μικρότερο των κονδυλίων για την υγεία και την αστυνομική καταστολή, για τη φύση των συστατικών του τσιγάρου, του χασις,

ενός γραμμαρίου κοκαΐνης, όπως και για τις συνέπειές τους στον οργανισμό; Αναμφίβολα γιατί οι τεχνητοί παράδεισοι αντιπροσωπεύουν, μέσα στην κόλαση του εμπορευματικού ολοκληρωτισμού, μια από τις κυριότερες πηγές κέρδους.

Όσο η ενοχλητική αηδία για τον εαυτό μας θα αντικαθιστά την επιθυμία για μια καλύτερη ζωή, η καθημερινή ύπαρξη θα ακολουθεί τους δρόμους του θανάτου που η εμπορική φιλανθρωπία και η γνώση της για τη νοσηρή υπεραξία καταφέρνουν άριστα να καθιστούν αποδοτικούς με τη σαρκαστική προειδοποίηση ότι «βλάπτει σοβαρά την υγεία», κάτι που πρακτικά μπορεί να εφαρμοστεί σε όλους τους υποκινητές των εξαρτήσεων, των αγχολυτικών της πελατειακής υποταγής.

Προστατεύω δεν σημαίνει καθυποτάσσω. Η πραγματική προστασία είναι η επιθυμία και η τέχνη να απελευθερώνεις από κάθε προστασία. Ασφαλώς το παιδί έχει ανάγκη προστασίας για να προφυλάσσεται από τους κινδύνους που αγνοεί, για να κατευθύνει τα αβέβαια βήματά του, για να λαμβάνει, όταν μαθαίνει τη ζωή και τη γνώση, τη στήριξη που είναι απαραίτητη για την ανθρώπινη ευαισθησία, την οποία θέλουμε να του ενσταλλάξουμε. Ωστόσο, η πραγματική έγνοια του κηδεμόνα συνίσταται στο να του δώσει τα μέσα ώστε να προστατεύεται μόνο του, να του διδάξει μια αυτονομία αρκετά ισχυρή ώστε να το προφυλάσσει απέναντι στις απόπειρες διαφθοράς, στην επίδραση της καταπίεσης, τις προφάσεις που οδηγούν στην εξάρτηση. Η εκπαίδευση εκ μέρους της οικογένειας και του σχολείου έχει περιοριστεί μέχρι στιγμής στους αντίποδες μιας τέτοιας διάθεσης.

Η αυθεντία των θεσμών είχε πάντοτε ανάγκη, προκειμένου να εδραιώσει την κηδεμονία της, να μεταχειρίζεται

σε τέτοιο βαθμό τους ανθρώπους σαν τυφλούς, ανίκανους να βρουν μόνοι τους το δρόμο, ώστε, συνηθισμένοι αυτοί να πηγαίνουν με τα μάτια κλειστά εκεί όπου τους συνιστούν να πηγαίνουν, να φοβούνται το φως και να ζητούν εις βάρος τους περισσότερο σκοτάδι και ομίχλη, όπου να μπορούν να περιπλανιούνται εξεγειρόμενοι απέναντι στη σκληρότητα των καιρών. Ο σκοταδισμός ήταν πάντοτε η μέθοδος να φωτίζεται η εξουσία.

Το πνεύμα κηδεμονίας γνωρίζει άριστα να παράγει τις συνθήκες που καθιστούν αναγκαία αυτή την προστασία, την πρακτική αλήθεια της οποίας εξέφρασε, με τον καλύτερο τρόπο, το μαφιόζικο σύστημα, κάνοντας την ασφάλεια να αγοράζεται με τίμημα τον κίνδυνο που την απειλεί.

Όσοι διαδίδουν την ιδεολογία της τάξης και της ασφάλειας διαδίδουν ταυτόχρονα την εγκληματικότητα, το φόνο, το βιασμό, κηρύσσοντας το φетиχισμό του χρήματος και διαιωνίζοντας ήθη αρπακτικά, ενώ ταυτόχρονα φωνάζουν να κατασταλεί μια εγκληματικότητα την οποία ενθαρρύνουν. Όντας όμηρος, επειδή αποβλέπει στην ειρήνη και διακατέχεται από το φόβο μήπως τη χάσει, ο πολίτης πληρώνει συγχρόνως το τίμημα της ανασφάλειας και την εισφορά για μια υπηρεσία προστασίας. Στον κοινωνικό στίβο του θεάματος, όπου συγκρούονται οι εξίσου άπληστες δυνάμεις του καλού και οι δυνάμεις του κακού, ο αγώνας πρέπει να συνεχίζεται όσο και τα δύο στρατόπεδα κερδίζουν οικονομικά.

Πώς να απαλλαγούμε από τα ρουσφέτια, τον εκβιασμό, τα παζαρέματα, τις θρησκευτικές και ιδεολογικές πελατειακές σχέσεις, από αυτό τον ιδιόμορφο «προστατευτισμό» που κλειδώνει τις ορμές για ζωή και τις αντιστρέφει σε θανατηφόρο ξέσπασμα;

Είναι έργο μακράς πνοής να διδάξει κανείς την ανεξαρτησία, να τη στηρίξει με μια τρυφερότητα που θα παρέχεται αφειδώς, να αφαιρέσει το φόβο του εαυτού και να προωθήσει στον καθένα τη δημιουργικότητα, που είναι ο πραγματικός πλούτος του ανθρώπου. Η πολιτισμική μετάλλαξη, της οποίας είμαστε μάρτυρες, βύθισε στην ανησυχία πολλούς ανθρώπους συνηθισμένους να βοηθούνται, να καθοδηγούνται, να κυβερνώνται και οι οποίοι δεν μπορούν να σκεφτούν κάποια αλλαγή στην ύπαρξή τους, πέρα από την επιλογή άλλων ζυγών.

Δεν θα είναι εύκολο να αποκαταστήσουμε την αυτοπεποίθηση, την οποία ροκανίζει αδιάκοπα το προοδευτικό πνίξιμο μιας ζωής που τη λυμαίνεται η οικονομία.

Η ύπαρξη επί μακρόν οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που διέπονται από το παράλογο σύστημα του κέρδους, προσδίδει ανταρχικό χαρακτήρα σε μέτρα τα οποία οι κίνδυνοι, γεννημένοι ακριβώς από το χάος που οι συνθήκες αυτές συντηρούν, καθιστούν απαραίτητα. Η χρήση της ζώνης ασφαλείας, που δεν πρέπει να αμελεί ο οδηγός ενός οχήματος, έγινε υποχρεωτική λόγω του καταναγκασμού και του κινδύνου που αντιπροσωπεύει για τους άλλους και για τον εαυτό μας ο υπερβολικός αριθμός αυτοκινήτων που έθεσαν σε κυκλοφορία τα λόμπι του πετρελαίου και της αυτοκινητοβιομηχανίας, τα οποία ευθύνονται για την υποβάθμιση άλλων μέσων μεταφοράς λιγότερο επικίνδυνων και λιγότερο ρυπογόνων.

Πώς όμως ο πολίτης, που δέχεται τις επιθέσεις του κακοποιού στο δρόμο, να μην απαιτεί επείγοντως τη συνδρομή της αστυνομίας και της δικαιοσύνης, ξεχνώντας ότι η παρότρυνση προς την εγκληματικότητα προέρχεται από την αρχή την οποία διαδίδουν ως δόγμα στο κοινό οι κα-

κοποιοί των μεγάλων χρηματοοικονομικών οργανώσεων και στη συνέχεια οι κάθε είδους πολιτικοί άνδρες: «το χρήμα μόνο μετράει, γιατί είναι τα πάντα και επιτρέπει τα πάντα»;

Παντού όπου το παιδί εκτίθεται στην κακομεταχείριση, στην υλική και συναισθηματική ένδεια, στην εκμετάλλευση που το καταδικάζει στην εργασία, στην πορνεία, στην αμάθεια, στη στρατιωτικοποίηση, η από κοινού επέμβαση του νόμου και των αρμόδιων οργάνων προστασίας δεν μπορεί παρά να συμπράττει με την ανθρωπιστική ηθική και να δημιουργεί καταστάσεις που θα ξεπεραστούν μόνο όταν γενικευθεί το αυθεντικό περιεχόμενο της έννοιας του ανθρώπου και η ευαίσθητη νοημοσύνη που θα τις αντικαταστήσουν.

Υπάρχουν ωστόσο πρωτοβουλίες που θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν την ελεύθερη έκφραση των ελευθεριών μιας ζωής η οποία οδεύει προς τον εξανθρωπισμό. Για να αποκατασταθεί το περιβάλλον, πρέπει να ξαναπάρει στα χέρια του τη συνοικία ένας πληθυσμός λυτρωμένος από τα αντανακλαστικά του φόβου και της αρπακτικότητας, που τολμάει να είναι παρών επιτόπου όχι για να καταστείλει την εγκληματικότητα, αλλά για να αποτρέψει την άσκησή της, αναπτύσσοντας τη συνείδηση μιας αλληλέγγυας παρέμβασης, η οποία δεν είναι διατεθειμένη να ανεχτεί την παραμικρή απρόκλητη επίθεση.

Εδώ ακριβώς, στην απελευθέρωση περιοχών που κατά παράδοση είναι υποταγμένες στη σιωπηρή συνηγορία του εγκλήματος και της αστυνομικής καταστολής, θα βρουν τα δικαιώματα του ανθρώπου την πραγματική τους βάση, και όχι στα κυβερνητικά γραφεία όπου η πραγματικότητα γίνεται κατ' αρχήν αντιληπτή βάσει της στατιστικής και του κόστους.

Στο ίδιο πνεύμα, η εφαρμογή της «σωστής τιμής» εξασφαλίζει χωρίς τη χρήση βίας την προστασία απέναντι στην υπερβολική εκμετάλλευση των εργατών σε χώρες που τις λυμαίνεται η αθλιότητα και η διαφθορά. Προστατεύει την πανίδα και τη χλωρίδα προκρίνοντας τα ποιοτικά προϊόντα, βοηθώντας στο μπουκοτάρισμα του εμπορίου που προέρχεται από την καταστροφή των ειδών (εντατική αλιεία και κυνήγι, εμπόριο της γούνας των ζώων, του ελεφαντόδοντου, της ξυλείας από εξωτικές χώρες, των σπάνιων φυτών κ.ο.κ.). Ας μη χλευάζουμε την ισχυρή αποτελεσματικότητα τέτοιων μέτρων, γιατί τουλάχιστον έχουν το πλεονέκτημα να μας θυμίζουν μια σωτήρια απόφαση: δεν έχουμε ανάγκη από προστάτες, από κυρίους, από κριτές και οδηγούς, έχουμε ανάγκη από δημιουργούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΑΣ ΘΕΜΕΛΙΩΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΣΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ και των απόψεων υπηρετούσε μέχρι σήμερα τις κυρίαρχες ιδέες και μια αμφισβήτηση που, πολεμώντας την καταπίεση με τα ίδια της τα όπλα, κατέληγε απλώς να της προσδίδει καινούρια μορφή. Είναι καιρός να ξεπεράσουμε τις τυπικές ελευθερίες, να αντικαταστήσουμε τα απολιθωμένα δέντρα που αποτελούν ανάμνηση και κρύβουν το ζωντανό δάσος, με καινούρια βλαστάρια που θα βρίσκουν στο χώμα της καθημερινής ζωής τη ζωογόνο τους ρίζα.

Η δημογραφική πολιτική που συστήνει στους ανθρώπους να αυξάνονται και να πληθύνονται σαν τα ζώα, καταδικάζει τα υπεράριθμα παιδιά στη δυστυχία, την αρρώστια, την απελπισία και τη βία, σκοτώνοντάς τα. Το ίδιο ισχύει και για τον άγριο πολλαπλασιασμό των πληροφοριών: στο έλεος της απουσίας κάθε κρίσης, είναι όλες ισάξιες και δεν αξίζουν τίποτα, προκαλούν την αδιαφορία συγκινώντας, αποκρύπτουν αποκαλύπτοντας και πνίγουν το συγκεκριμένο κάτω από το μανδύα του εικονικού. Έτσι, τροφοδοτούν την εγγενή στο φетиχισμό του χρήματος αναισθησία και το μηδενισμό που το μόνο που κάνει είναι να ευνοεί τις μπίζνες, όπου τα πάντα επιτρέπονται αρκεί το κέρδος να είναι σίγουρο.

Ας αποκωδικοποιούμε τον κόσμο μέσω της ερμηνευτικής που μας προσφέρει η καθημερινή ζωή. Μια γνώση με ενδιαφέρει μόνο αν με βοηθά να ζω καλύτερα. Το καλύτερο μέσο για να αποδοθεί ξανά στις πληροφορίες η ποιότητα που τους στερεί η πληθώρα τους, είναι να αναθέσουμε στη συνείδηση των ανθρώπων που οδεύουν προς τον εξανθρωπισμό τη φροντίδα να προτιμούν όσες είναι χρήσιμες για τη ζωή και να ανακνυκλώνουν, όπως γίνεται με τα σκουπίδια, όσες σχετίζονται με τις παροτρύνσεις προς το θάνατο και την αυτοκαταστροφή.

Το να δεχόμαστε να λέγονται τα πάντα και να μην αποσιωπάται τίποτα, σημαίνει ότι μαθαίνουμε ταυτόχρονα να ξεδιαλέγουμε, να επιλέγουμε, να αποκρυπτογραφούμε, να κρίνουμε, να μην εξαρτιόμαστε από μια θεαματική σκηνοθεσία όπου οι εναλλασσόμενες φατρίες του καλού και του κακού υπακούουν στις χειραγωγήσεις των διεθνών λόμπυ.

Επειδή καμιά πληροφορία δεν πρέπει να αποκρύπτεται, πρέπει να προετοιμάζουμε το παιδί ώστε να διακρίνει τι κρύβεται, ούτως ή άλλως μπορεί να αποκαλυφθεί, τι τέλος, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επίτευξη της ευτυχίας και τη γενναιοδωρία των αισθημάτων.

Ούτε με την αυτολογοκρισία ούτε με την καταπίεση δεν θα εξαφανιστεί ο λόγος του μίσους, του φανατισμού, της βλακειάς, της αρπακτικότητας, όπως είναι μοιραίο να συμβεί με τις ψεύτικες μόδες και τις μονομανίες της γλώσσας και της κατανάλωσης. Μόνο η πρωτοκαθεδρία που αποδίδεται στις ελευθερίες του ζώντος θα διδάξει ένα ύφος τρυφερότητας και λεπτότητας ικανό να μετατρέψει σε παιχνίδια ζωής τα νοσηρά παιχνίδια του ανταγωνισμού, της ανταγωνιστικότητας, της λατρείας της δύναμης και της πονηρίας.

Η ανθρώπινη γενναιοδωρία είναι η λυδία λίθος μας. Η συμπεριφορά έχει μεγαλύτερη δύναμη από το λόγο. Οι κινήσεις και οι πράξεις του ζώντος είναι ισχυρότερες από τις οποιεσδήποτε λέξεις. Η επιβολή μιας στάσης που φέρει τη σφραγίδα της ανθρωπιάς, μπορεί να αφυπνίζει τα λόγια που θα διευρύνουν την επιρροή της. Έχει το χάρισμα του Ορφέα να σαγηνεύει τα θηρία, να λυτρώνει το λόγο από το πάγωμα που φέρνει ο «εγωιστικός υπολογισμός». Ο άνθρωπος θα προοδεύσει και θα συλλάβει με πιο εκλεπτυσμένο τρόπο το ζων, μόνο όταν ανακαλύψει τη συνείδηση και τη γλώσσα που του επιτρέπουν να αναγνωρίζει τις επιθυμίες του, να τις εκφράζει, να τις μεταδίδει, να τις πραγματώνει.

Αυτό που γνωρίζουμε καλύτερα το καταλαβαίνουμε καλύτερα και το αγαπάμε περισσότερο. Αρκεί απλώς να προτιμάει ένα γραμμάριο ζωντανής σάρκας από ένα γραμμάριο νεκρής ένας ερευνητής που μελετάει τους λύκους, τις κουκουβάγιες, τα μυρμήγκια, τα βατράχια ή τα χταπόδια και χάνει κάθε διάθεση να τα σκοτώνει, φροντίζοντας αντιθέτως, να τα προστατεύει. Η ανθρώπινη προσέγγιση της πανίδας και της χλωρίδας θα μπορούσε άραγε να είναι αποτελεσματική, αν εφαρμοζόταν στους ανθρώπους που τη φύση τους έχει αλλοιώσει μια αρπακτική οικονομία;

Δεν γίνονται, ωστόσο, όλα, μόνο με την αγάπη. Η κατανόηση δεν συνεπάγεται την ανοχή. Το να αναλύεις μια βαρβαρότητα, δεν έχει σαν στόχο να τη στηρίξεις, ή απλώς να τη διαπιστώνεις παθητικά. Αντίθετα, η ευαίσθητη νοημοσύνη έχει τη δύναμη να συνδυάζει με τη γνώση και τη νόηση με μια ικανότητα για τρυφεράδα απολύτως σε θέση να διευθετεί τις καταστάσεις και να διαλύει τις εντάσεις, αντί να τις αφήνει να εκφυλίζονται σε σχέσεις μίσους.

Εκεί όπου η ευαισθησία απέναντι στο ζων προέχει έναντι του κράτους της οικονομίας, κάθε χλευασμός επιτρέπεται, η προσβολή γίνεται εκδήλωση τρυφερότητας, ακόμα και η συμφορά αυτοσαρκάζεται και ακινητοποιεί τα γρανάζια μιας κατάρας την οποία αποδεχόμαστε με υπερβολική συγκατάβαση.

Το άνοιγμα στη ζωή εμποδίζει τους ανθρώπους να ρέπουν προς τον άκαμπτο φορμαλισμό και τις αδιαλλαξίες της παράνοιας. Δεν υπάρχει περιφρόνηση στο χιούμορ μέσω του οποίου οι Εβραίοι εκφράζουν τη θέλησή τους να ξεορκίσουν τις δικές τους συμφορές. Ούτε στην τέχνη να χλευάζει κανείς τον εαυτό του στην οποία αρέσκονται εξίσου οι περιθωριακοί, οι εκκεντρικοί, τα θύματα μιας ατυχίας, οι ανάπηροι, ή ακόμη όποιος επιθυμεί να απαλύνει τη σοβαρότητα των λόγων ή της συμπεριφοράς του.

Υπάρχουν παιχνίδια προσβολών, υποτιθέμενων ύβρεων και απειλών, που δεν ξεπερνούν διόλου εκείνες της μητέρας απέναντι στο ιδιότροπο παιδί. Οι λογοκριτές ασεβών λόγων, τους οποίους διατυπώνουν οι άνθρωποι με σαφή τη διάθεση να δίνουν την πρωτοκαθεδρία στην ανθρωπιά, κινδυνεύουν να τροφοδοτούν οι ίδιοι την περιφρόνηση που φοβούνται. Τα «αστεία» ήθη γρήγορα μετατρέπονται σε ήθη αστυνομικά.*

Σε ποιο σημείο το ανώδυνο αστείο γλυστράει στο ρατσισμό, στον σεξισμό, στην κερδοσκοπία; Δεν υπάρχουν άραγε μέσα μας, καθώς και στις οικογενειακές, φιλικές, κοινωνικές μας σχέσεις, τα σπέρματα μιας βίας που ισχυρίζομαστε ότι δεν διαθέτουμε μάλλον από καθωσπρεπισμό

παρά από πεποιθήση; Πώς να διαρρήξουμε το νήμα των αυτοκτονικών μορφών απελπισίας, αντί να τις αποκρύπτουμε, να τις μεταμφιέσουμε, να τις ενθαρρύνουμε και να τις καταπολεμούμε με μεγαλύτερη ακόμη απελπισία; Πώς να νικήσουμε το μηδενισμό του συρμού τη στιγμή που ερμηνεύουμε τον κόσμο μέσα από το φίλτρο της αποδοτικότητας;

Επαγρύπνηση δεν σημαίνει καχυποψία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η ελεύθερη έκφραση δεν πρέπει να οδηγήσει στην ιερά εξέταση αλλά στη συνειδητοποίηση ότι στην πικρή άρνηση των άλλων υπάρχει άρνηση του εαυτού μας, κάτι που χρειάζεται να το προσέχουμε πολύ όλοι μας. Η αγανάκτηση είναι μια τιμητική εκδοχή της άρνησης.

Να εκδηλώνεσαι μόνος, ενάντια στο αγελαίο πνεύμα. Η ελευθερία του Τύπου είναι μια ελευθερία που τη χλευάζουν ακριβώς όσοι τη διαθέτουν. Ωστόσο, είναι εξίσου μάταιο να ψέγει κανείς τους ανθρώπους της πληροφόρησης για τη δημαγωγία τους, την αυτολογοκρισία τους, την πλαδαρότητά τους, τη χαμέρπεια και την ξετσιώπητη συγκατάβασή τους στα γαβγίσματα του αφεντικού, όσο το να διδάσκει την τιμιότητα σε έναν επιχειρηματία. Αυτό που μας ενδιαφέρει δεν είναι το ξεκαθάρισμα λογαριασμών, αλλά η κατάργηση της ζωής που αποτιμάται λογιστικά.

Η ελεύθερη έκφραση ανήκει σε όλους, όχι σε κάποιους που την προσβάλλουν. Ιδού ένα γεγονός προφανές το οποίο δεν έχουν ακόμα συνειδητοποιήσει όσοι διεκδικούν μια καλύτερη μοίρα και στους οποίους δεν λείπουν οι ιδέες και τα μέσα για να το πετύχουν. Η αλήθεια είναι ότι δεν τόλμησαν μέχρι στιγμής να κάνουν τη φωνή τους να ακουστεί. Δεν φοβούνται το θυμό του αφεντικού, φοβούνται τον εαυτό τους.

Δειλιάζουν απέναντι στο γελοίο με το οποίο θα μπορούσαν να τους πλήξουν οι δειλοί υπηρέτες μιας εξουσίας, που ο παραλογισμός της αγγίζει τα όρια του γκροτέσκου. Οι διαταγμοί και τα πιθανά σφάλματα του επινοητικού πνεύματος, της δημιουργικής φαντασίας και της ατομικής φαντασίας, τους φαίνονται λιγότερο άξια να εκδηλώνονται ανοιχτά, απ' ότι οι κραυγές που αντηχούν παντού στον κόσμο μέσα από τις αίθουσες των ελεγχόμενων πληροφοριών. Θα συνεχίσουν να θρηνούν, να περιμένουν έναν Δαντόν να τους εμψυχήσει λίγη τόλμη, ή θα αρπάξουν ένα δικαίωμα που τους ανήκει ανεπιφύλακτα; Το μέλλον του ελεύθερου λόγου είναι στα χέρια τους.

Η ελευθερία δεν πρέπει ποτέ να είναι άοπλη. Τα όπλα που προσφέρουν ο έλεγχος της ζωής και η φυσική της γενναιοδωρία, είναι έτοιμα να μετατραπούν στο απόλυτο όπλο που θα καταστήσει ξεπερασμένες τις τουφεκίες των νομολογιών της ανθρωπιστικής προστασίας.

Επιτρέψτε την έκφραση όλων των γνώμών, έτσι ώστε να βρούμε τον τρόπο να αναγνωρίζουμε τις δικές μας, να μάθουμε να ακυρώνουμε τη γοητεία που ασκούν οι βλαβερές στάσεις, να εμποδίζουμε τη διαφθορά του κέρδους και της εξουσίας να μολύνει διαρκώς τις νοοτροπίες, να τις πολεμήσουμε με τη μόνη κριτική που μπορεί να τις ξεριζώσει: σκεπτόμενοι από μόνοι μας, σταματώντας την εξάρτηση μας, ανακαλύπτοντας με οδηγό τις επιθυμίες μας τι είδους ζωή θέλουμε να ζούμε, δημιουργώντας τις καταστάσεις που καθιστούν αδιανόητη την επιρροή της βαρβαρότητας.

«Δεν υπάρχει ούτε καλή ούτε κακή χρήση της ελεύθερης έκφρασης, υπάρχει μονάχα ανεπαρκής χρήση της». Αυτή η ρήση του Ραούλ Βανεγκέμ δίνει τον τόνο σ' ένα δοκίμιο που είναι αφιερωμένο στην πιο θεμελιώδη ελευθερία του ανθρώπου. Ένα μαχητικό κείμενο που υπερασπίζεται μια ελευθερία η οποία δεν πρέπει να υπόκειται σε περιορισμούς, είτε πολιτικούς είτε ηθικούς είτε νομικούς. Απέναντι στις απαράβατες αλήθειες και τα κρατικά μυστικά, απέναντι στους νόμους για τη συκοφαντία, το ρατσισμό και την πορνογραφία, ο συγγραφέας θεωρεί πως δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε και να νικήσουμε την ανοησία και την ατιμία, παρά μόνο αν αντιπαλέψουμε τις συνθήκες που τις καθιστούν δυνατές. Ο «κίνδυνος» της απεριόριστης χρήσης της ελεύθερης έκφρασης έγκειται, κατά τον Ραούλ Βανεγκέμ, στο ότι ο άνθρωπος μπορεί να καταφέρει να βγει από τη μειονεκτική του θέση και τις ποικίλες εξαρτήσεις, επιτυγχάνοντας την αυτονομία της ύπαρξής του. Αυτό το προκλητικό κείμενο, με τη μεγάλη λογοτεχνική αξία, γκρεμίζει τις βεβαιότητες του τρέχοντος πολιτικού λόγου, κλονίζει τις σταθερές απόψεις των «σοφών», ταραίζει τις «καλές προθέσεις» των δικαστών και των μαθητευόμενων λογοκριτών, που θέλουν να υποβάλλουν σε περιορισμούς μια δραστηριότητα η οποία δεν πρέπει να υπόκειται σε κανέναν περιορισμό.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ | ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ISBN 960-423-559-1

9 799604 235529

KA 22576